

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

37E JAARGANG

WOENSDAG 4 JUNI 1952

No 1828

COMMISSIE VAN REDACTIE

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;

F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

J. E. Mertens; J. van Tichelen;

R. Vandeputte; F. Versichelen.

INHOUD

	Blz.
De Europese landbouwgemeenschap (I) door <i>Drs W. le Mair</i>	424
Het probleem van de transfer van vermogens- bestanddelen door <i>Drs J. Wemelsfelder</i>	426
De quadratuur van zestien bladzijden door <i>Dr</i> <i>P. J. Verdoorn</i>	430
Een nieuwe benadering van een Nederlands in- dustrieel probleem door <i>H. J. G. Plaat</i>	433
Het wetsontwerp houdende bepalingen inzake vervanging van het fiscale noodrecht door <i>H. Kluin</i>	435
Aantekeningen:	
Engeland en onze bloembollenexport	436
Verschuivingen in de inkomensverdeling in Zweden	436
Mededeling:	
Verkort jaarverslag van het Nederlandsch Economisch Instituut over 1951	437
Geld- en kapitaalmarkt door <i>Drs J. C. Brezet</i>	438
Statistieken:	
Bankstaten	439

Dezer dagen

de barometer op veranderlijk. De beurs, thans ook in Djakarta, barometer van het economisch leven, registreert weer pressie van hoog tot laag; de stemming was, volgens een vakblad, „opluchting”.

Hoe waardevol soms, het weerglas is slechts één van de vele instrumenten, waarvan men zich thans in de meteorologie bedient. Ook in het economische moet men een schier niet te omvatten aantal symptomen registreren om tot een betrouwbaar beeld van het geheel te komen. Vele duiden op veranderlijk. Hier en daar buien, ergens zonnenschijn, gewoonlijk gemengd: „Paris centre International des affaires, capitale mondiale du tourisme”, schrijft een Frans blad.

Het buienfront blijkt wijd verspreid te zijn: Tokio en Berlijn deelden in de storing. Zijn deze storingen voorlopers van een koud front, of moet men dergelijke „uitschieters” niet zo ernstig nemen? Baudhuin, Belgisch economist, sprekend over veranderingen in prijs en bedrijvigheid, zegt gemoedelijk: „Nous devrions avoir l'habitude de telles variations, au lieu de les considérer comme des choses anormales et calamiteuses”. Een land- en vakgenoot van deze adviseur probeert die raad op te volgen: „De neergaande phase van de conjunctuur ontwikkelt zich geleidelijk”. Kalmte vrijwaart niet tegen storingen, ook al spreekt men luchthartig over „Het frankse voor de vrede”. „The Times” drukt dit plechtiger uit: „het behoud van de vrijheid kon wel eens van meer belang zijn dan een stijging van de kosten van levensonderhoud”. Dit naar aanleiding van mogelijke looneisen in Engeland.

In de Verenigde Staten, waar veranderlijk, economisch, de blijvende tussenphase is, staat de wijzer al resoluut op storm. Het Hooggerechtshof deed een uitspraak over de vordering van de staalnijverheid en prompt proclameert men de staking in deze essentiële industrie. Het verschil tussen eis en aanbod is hier 5 dollarcenten per uur. Doch op een front kunnen kleine drukverschillen licht tot storm aanleiding geven.

Een frontgebied, koud, ook in Duitsland, waar het opheffen van bezettingsdruk leidde tot het ontstaan van een duidelijk gemarkeerd hoge drukgebied in het Oosten. Zelfs in dit Oostelijk maximum staat echter de barometer niet steeds op mooi weer: Roemenië beleefde een kleine wervelstorm, die enkele machtige bomen ontwortelde.

Veranderlijk ook in Italië, waar de middengroep zich nog handhaafde, maar storingen van links en rechts zich dreigen te consolideren.

Van weersgesteldheid tot klimaat, van het incidentele tot het fundamentele. Is de ondertekening van de Europese Defensie Gemeenschap in Parijs een historisch ogenblik? „Im Augenblick ist Ewigkeit”, zei Goethe reeds. Velen zullen dit thans als een uiting van fundamenteel relativisme lezen. Met een variatie op „The Times” over de Pinksterdagen is men geneigd op te merken: „The trouble about important (holi-)days is that they demand to be enjoyed”. Een oplukking wijst op buien.

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

vacatures

Landelijke organisatie op het gebied van de agrarische industrie zoekt voor haar te 's-Gravenhage gevestigd secretariaat

een medewerker

die in het bijzonder met het verrichten van economische en handelspolitieke documentatiewerkzaamheden zal worden belast.

Een econ. drs of landbouwk. ir geniet de voorkeur.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen onder no. E.S.B. 23-1, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Een **Industrieschap**, gevormd door een aantal samenwerkende gemeenten in het Noorden van het land, vraagt voor zijn bureau

een directeur

Vereist worden: organisatorische ervaring, zakelijk inzicht, uitgebreide kennis van de Noordelijke provincieën. Academisch gevormden (economie, sociografie) genieten de voorkeur.

Leeftijd tenminste 30 jaar.

Salaris f 4000—f 5000.

Sollicitaties te richten vóór 10 Juni a.s. onder no. E.S.B. 23-2, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Bij de Nederlandse Spaarbankbond bestaat gelegenheid tot plaatsing van een

Mr in de Rechten, candidaat-notaris of econoom

ter assistentie van de secretaris.

Schriftelijke sollicitaties met volledige inlichtingen, opgave van verlangd salaris en bijsluiting van pasfoto te richten aan het secretariaat. Pieter Bothlaan 1, Amersfoort.

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
Amsterdam (alleen Assurantie)

Het Centraal Instituut voor Industrie-ontwikkeling (C.I.V.I.) te 's-Gravenhage, vraagt

Een academisch gevormd medewerker voor de behandeling van chemische vraagstukken

Ervaring in het bedrijfsleven hier te lande gewenst. Leeftijd tot ongeveer 45 jaar.

Sollicitaties te richten aan de directeur van het C.I.V.I., Bezuidenhoutseweg 28, 's-Gravenhage. Geen persoonlijk bezoek dan na oproep.

Abonneert U op de E.-S.B.

GEMEENTE WAGENINGEN

UITGIFTE van

f 2.000.000,— 4¹/₄ pCt.

30-jarige Obligatiën

in stukken van nominaal f 1.000,— aan toonder

Ondergetekende bericht, dat de inschrijving op bovengenoemde obligatiën zal zijn opengesteld op

VRIJDAG, 6 JUNI 1952

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 100 pCt.

te haren kantore te AMSTERDAM,

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 29 Mei 1952. Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij ondergetekende verkrijgbaar.

LABOUCHERE & Co. N.V.

AMSTERDAM, 29 Mei 1952.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Drs W. LE MAIR, De Europese landbouwgemeenschap (I).

De Europese landbouwgemeenschap moet in principe op gelijke wijze worden aangevat als de gemeenschappen voor kolen en staal en de Europese defensie. Het gaat om de aanpak van verschillende urgente vraagstukken in de Europese landbouw van landbouw-technische, -economische en sociale aard: investeringen en modernisatie, verhoging van de productiviteit, het vraagstuk der kleine gezinsbedrijven en het landarbeidersvraagstuk. In deze gedachtengang past het niet tot een integratie van een beperkt aantal landbouwproducten over te gaan. De betekenis van een Europese gemeenschap voor de landbouw reikt verder dan die voor kolen en staal; enerzijds omdat de aanpassingen binnen de landbouw van ingrijpende aard zullen zijn en minder eenvoudig door te voeren, anderzijds omdat aanpassingen vereist zijn bij resp. een belangrijke invloed wordt uitgeoefend op andere sectoren van het economisch leven. Het moet daarom van de grootste betekenis worden geacht, dat de discussies over een landbouwgemeenschap zich niet alleen of in overwegende mate blijven afspelen in agrarische kringen.

Drs J. WEMELSFELDER, Het probleem van de transfer van vermogensbestanddelen.

Het is zeer aannemelijk, dat bij eventuele transfer van vermogensopbrengsten uit Duitsland naar Nederland of Europa, het reële verlies voor Duitsland altijd geringer is dan de omvang van het transferbedrag. Theoretisch is het zelfs mogelijk, dat Duitsland voordeel heeft van transfer, doch gezien de omvang van de buitenlandse schuld, waarmee het naar alle waarschijnlijkheid zal worden beladen, is dit onwaarschijnlijk. De winst voor Europa of Nederland uit hoofde van Duitse transfer is altijd geringer dan de geldswaarde van het getransfereerde bedrag. Ondanks de verschillende door Duitsland gepubliceerde memoranda, waarin met klem wordt geponeerd, dat Duitsland voorlopig geen offers uit hoofde van transfer op zich kan nemen, en voor aflossing of rentebetaling zorg kan dragen zonder dat hier grote economische offers voor behoeven te worden gebracht, blijkt, dat Duitsland in staat is momenteel reeds effectief de last van zeer behoorlijke buitenlandse schulden op zich te nemen. Dit draagvermogen neemt per jaar toe naarmate het nationale inkomen toeneemt. Nederland heeft veeleer belang bij een overschot, dat gecreëerd wordt door toenemende Duitse exporten, waaruit transfervplichtingen kunnen worden gefinancierd dan bij een overschot, dat wordt gecreëerd door importbeperkingen.

Dr P. J. VERDOORN, De quadratuur van zestien bladzijden.

In dit artikel bespreekt schrijver Prof. Goudriaan's „Economie in zestien bladzijden”. Tegen dit boek kunnen ongetwijfeld zowel wat de opzet als wat de daarin ontwikkelde gedachtengang betreft bezwaren van de meest uiteenlopende aard worden aangevoerd. Van de opzet kan worden gezegd dat hij op zijn minst genomen bizar is en weinig geschikt om indruk te maken op hen, wie de materie uiteindelijk aangaat. T.a.v. de ontwikkelde theorieën op het gebied der economische politiek geldt, dat nog veel vraagt om reformulering, nadere adstructie of bewijs, aldus schrijver. Het ware z.i. te overwegen, in hoeverre het thans door Prof. Goudriaan ontwikkelde stelsel als één geheel genomen, tot basis van een gecoördineerd researchprogramma zou kunnen worden gemaakt.

H. J. G. PLAAT, Een nieuwe benadering van een Nederlands industrieel probleem.

In Nederland zal binnenkort de industriële behoefte aan zwavelzuur kunnen worden gedekt door de gezamenlijke productiecapaciteit van de Nederlandse fabrieken. De nadruk moet evenwel worden gelegd op „capaciteit”, want het is de aanvoer van de grondstoffen, grotendeels uit het buitenland afkomstig, waardoor moeilijkheden zijn ontstaan, welke uitgaan boven hetgeen in een tijd van toenemende industrialisatie moest worden verwacht. Nu bevinden zich in de bodem van ons land zwavelhoudende grondstoffen: gips en gipsanhydriet, zodat het aantrekkelijk lijkt deze te gebruiken. De kwaliteit van de lagen is echter niet nauwkeurig bekend, evenmin als de plaatsen waar deze mijnbouw met het grootst mogelijke succes ter hand zou kunnen worden genomen. De Stichting Anhydrietonderzoek zal nu de nodige exploraties doen verrichten, waarna een berekening zal worden gemaakt van de rentabiliteit van een of meer industrieën op deze grondstoffenbasis.

H. KLUIN, Het wetsontwerp houdende bepalingen inzake vervanging van het fiscale noodrecht.

Schrijver gaat in dit artikel na over welke bevoegdheden de fiscus zal gaan beschikken nu het wetsontwerp houdende bepalingen inzake vervanging van het fiscale noodrecht door de Staten-Generaal is aangenomen. Schrijver beperkt zich hierbij tot enkele opmerkingen over art. 3 en het 2de lid van art. 6.

— SOMMAIRE —

Drs W. LE MAIR, La communauté agricole européenne (I).

La signification d'une communauté agricole européenne est plus importante que celle de la communauté du charbon et de l'acier et ce pour deux raisons: tout d'abord l'adaptation exigera des modifications plus profondes et moins faciles à réaliser; ensuite l'élaboration d'une telle communauté sera conditionnée par une adaptation dans d'autres secteurs de la vie économique sur lesquels elle exercera par ailleurs une influence marquée.

Drs J. WEMELSFELDER, Le problème du transfert de capitaux.

Contrairement aux divers memorandum publiés par l'Allemagne, celle-ci est déjà actuellement en état de supporter effectivement la charge d'une partie considérable de ses dettes extérieures.

Dr P. J. VERDOORN, „L'économie en 16 pages”.

Dans cet article l'auteur critique la récente publication du Prof. Dr J. Goudriaan: „L'économie en 16 pages”.

H. J. G. PLAAT, Nouvelle étude d'un problème industriel néerlandais.

L'auteur soumet à enquête la position des Pays-Bas dans le domaine de l'acide sulfurique.

H. KLUIN, Le projet de loi contenant diverses dispositions en vue de la modification du droit fiscal.

M. Kluin étudie quelle sera la compétence du fisc néerlandais maintenant que le susdit projet de loi a été adopté par les Etats Généraux.

De Europese landbouwgemeenschap

I

In de laatste week van Maart heeft te Parijs een „Conférence préparatoire” plaats gevonden, waarbij het vraagstuk van een Europese landbouwgemeenschap aan de orde is gesteld. De Conferentie werd op 25 Maart door Minister Schuman geopend in de Salle de l'Horloge aan de Quai d'Orsay, waar in het vorige jaar het verdrag inzake de kolen- en staalgemeenschap werd getekend. Zij is gehouden op initiatief van de Franse Regering, welke verleden jaar via de Raad van Europa te Straatsburg een uitnodiging richtte aan alle Europese landen, die tot de O.E.E.C. behoren.

Men heeft in de bladen kunnen lezen, dat deze eerste bijeenkomst der landen om over de toekomst van de Europese landbouw van gedachten te wisselen geheel en al een voorbereidend karakter droeg en in eerste instantie ten doel had de opvattingen en inzichten van de verschillende landen te leren kennen. Voorts heeft men beschouwingen kunnen vinden over het verloop der besprekingen, terwijl ook aandacht is besteed aan de standpunten der verschillende landen. Ten slotte heeft men er kennis van kunnen nemen, dat, ondanks een groote verscheidenheid der meningen, alle landen de bereidheid hebben getoond dit probleem te willen aanvaarden en dat waarschijnlijk in de nazomer van dit jaar te Parijs de eigenlijke Conferentie een aanvang zal nemen. Een werkgroep zal zich in de tussentijd bezighouden met het verzamelen van alle documentatiemateriaal, dat voor de discussie in de komende Conferentie van belang kan worden geacht.

Het wil ons voorkomen, dat in kringen buiten de landbouw de voorbereidende Conferentie niet die belangstelling heeft genoten, waar zij recht op heeft en dat, meer algemeen gesteld, de groote betekenis van een Europese Landbouwgemeenschap er onvoldoende wordt beseft. Dit heeft onmiskenbaar zijn neerslag gevonden in de aard en de uitgebreidheid van de berichtgeving over de afgelopen Conferentie in de meeste van onze algemene bladen. Wanneer men de voorlichting in deze bladen over de Landbouwgemeenschap vergelijkt met die over de andere projecten met een internationale werkingsfeer, dan steekt de eerstbedoelde pover af.

Op de mogelijke oorzaken van een en ander zal hier niet uitvoerig worden ingegaan. Waar in dit verband evenwel de aandacht op gevestigd moet worden is, dat men de plannen van een Landbouwgemeenschap waarschijnlijk te veel ziet als een zaak, welke in hoofdzaak de landbouw aangaat en welke in het bijzonder wat Nederland betreft, bedoeld zou zijn als een poging om onze agrarische exportbelangen veilig te stellen.

Het moge zijn, dat aanvankelijk deze exportbelangen het voornaamste motief zijn geweest om de plannen om te komen tot een integratie van de landbouwmarkten actief te steunen, geleidelijk is men tot het inzicht gekomen, dat met een integratie belangen van veel wijdere strekking worden gediend. De basis voor een ruimere visie werd reeds gelegd in het Plan Mansholt (de gedachte van een Europees Fonds voor de rationalisatie van de landbouw), terwijl uit de houding van de Nederlandse delegatie in Parijs duidelijk is gebleken:

1. dat men de vorming van een Landbouwgemeenschap ziet als een onderdeel van de integratie van Europa op veel breder terrein;

2. en dat men er van overtuigd is, dat het niet alleen gaat om een geleidelijke vrijmaking van het Europese handelsverkeer van landbouwproducten, doch om de aanpak en oplossing van verschillende urgente vraagstukken op land-

bouw-technisch, -economisch en -sociaal terrein, waaraan de landen tot nu toe op nationale voet in onvoldoende mate zijn toegekomen: de dringend vereiste investeringen in en de modernisatie van de landbouw in vele delen van Europa, de verhoging van de productiviteit, het sociale vraagstuk der kleine gezinsbedrijven, het landarbeidersvraagstuk.

In dit artikel zal in de eerste plaats een enkel woord worden gewijd aan de plaats, welke een landbouwintegratie in het algemene kader van de Europese eenwording inneemt. Daarbij is het onvermijdelijk een stuk voor-geschiedenis in te lassen. Vervolgens zal enige aandacht worden geschonken aan enkele van de belangrijkste aspecten, die zich o.i. bij de vorming van een Landbouwgemeenschap voordoen en welke duidelijk doen uitkomen, dat het onderhavige project in verschillende opzichten van ingrijpender aard is dan de hierboven vermelde Gemeenschap voor kolen en staal. In een tweede artikel zal een kritische beschouwing worden gegeven over de houding van enkele andere landen, welker positie in deze van zeer groot gewicht moet worden geacht.

* * *

Na afloop van de tweede wereldoorlog openbaarde zich in leidende kringen in ons werelddeel een hernieuwde belangstelling voor de idee van een verenigd Europa. Veel meer dan belangstelling vermocht deze gedachte aanvankelijk niet op te brengen. De dagelijkse noden als nasleep van oorlog en bezetting namen nog te zeer de geesten in beslag. Men herinnerde zich voorts, dat ook „bij vorige gelegenheden”, in het bijzonder na de eerste wereldoorlog, toen het beeld van een verenigd Europa gedurende enkele jaren onderwerp van een zeer levendige discussie is geweest, niets positiefs tot stand was gekomen. Ook de eerste grootscheepse poging om op breed internationaal terrein in de verhoudingen tussen de landen orde op zaken te stellen — de oprichting van de Volkenbond en zijn organen — hadden duidelijk schipbreuk geleden.

Een andere oorzaak voor het aanvankelijk betrekkelijk geringe enthousiasme voor een verenigd Europa moet waarschijnlijk worden gezocht in het feit, dat nog tijdens oorlog en bezetting, dus buiten de Europese volken op het continent om, een zeer belangrijke evolutie in de geallieerde wereld was opgetreden door de vestiging van een naar men hoopte hechte internationale samenwerking van alle volken op politiek en economisch terrein, veel ingrijpender en breder van opzet dan die van de oude Volkenbond — de organisatie der Verenigde Naties met de zich in snel tempo ontwikkelende sub- en nevenorganisaties.

Men heeft deze gang van zaken in de Europese landen algemeen ervaren (en dit is een essentieel verschil met de vooroorlogse Volkenbond) als de ontwikkeling van een wereldorganisatie, waaraan door de Verenigde Staten actief wordt deelgenomen.

Geleidelijk aan onderging de internationale politieke constellatie een belangrijke verandering naarmate de tegenstelling tussen de Westelijke landen met de Verenigde Staten als machtscentrum enerzijds en de Sovjet Unie anderzijds duidelijker aan de dag trad. West-Europa dat aanvankelijk, politiek gezien, nog als een niemandsland tussen deze beide centra in lag, was van stonde af aan om redenen van culturele en economische aard geheel op het Westen georiënteerd. Via de krachtig voortgezette economische hulp der Verenigde Staten is ook de politieke binding met dit land vervolgens geleidelijk aan gegroeid,

hetgeen o.a. heeft geleid tot de oprichting van de Noordatlantische Verdragsorganisatie.

Het doet op het eerste gezicht wat paradoxaal aan, dat juist deze ontwikkeling — de steeds hechter wordende band tussen Europa en Amerika — gepaard is gegaan met een omgekende ontwikkeling van de Europese gedachte, tot uiting komende in de oprichting van de Raad van Europa te Straatsburg op initiatief van de Europese Beweging.

In de aanvang heeft hierbij de wens om op den duur politiek en militair sterk te staan tussen de grote machten Rusland en Amerika een belangrijke rol vervuld. In verschillende groepen stond zelfs de conceptie van een neutraal Europa in geval van een wereldconflict op de voorgrond. In een latere fase en met name na het tot stand komen van de Noordatlantische Verdragsorganisatie is de neutraliteitsgedachte weer wat op de achtergrond geraakt, zij het niet volledig.

Het Europese streven ontving evenwel, ten dele juist als gevolg van het laten varen van de neutraliteitspositie nieuwe impulsen, waarbij in het bijzonder Frankrijk een zeer actieve rol heeft vervuld en nog vervult. In het kader van het Noordatlantisch Pact kwam steeds duidelijker de noodzaak naar voren de Westduitse Bondsrepubliek militair en economisch nauw bij het Westen te betrekken, wat grote weerstanden bij het Franse volk opriep. Het is de grote verdienste van enkele Franse staatslieden geweest, dat zij hebben weten te voorkomen, dat Frankrijk door deze evolutie niet in een negatieve houding is vervallen; het had d.m.v. verdragsacties zowel de Atlantische als de Europese gedachte ernstig in gevaar kunnen brengen. Zij zijn met concepties naar voren gekomen, waarin eventuele gevaren van het vroegtijdige inschakelen van de Bondsrepubliek in het Westelijke verdedigingssysteem zo goed mogelijk zijn onderwelen, te weten: de Europese kolen- en staalgemeenschap (Plan Schuman) en de Europese defensiegemeenschap (Plan Plevin). Beide gemeenschappen omvatten de volgende landen: Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk, de Westduitse Bondsrepubliek en Italië, die men wel, naar de Franse initiatiefnemer voor het kolen- en staalplan, de Schuman-landen noemt.

Indien het wegnemen van Frans-Duitse tegenstellingen en argwaan de enige overwegingen bij het tot stand komen van deze plannen waren geweest, zouden zij niet die waarde hebben gehad, welke hun thans kan worden toegekend. Het Frans-Duitse wantrouwen is echter niet de enige raadgever geweest. Zo bleek bijvoorbeeld een andere zeer belangrijke factor, welke bij het concipiëren van het Schuman-plan naar voren kwam, de overweging dat men de eenwording van Europa niet kan bereiken langs de politieke weg alléén doch er de economie bij moet betrekken. Men hoopt sindsdien door de verwevenheid der nationale economieën in essentiële sectoren sterk te bevorderen, de politieke weg te kunnen effenen. Ten slotte is bij dit alles van zeer groot belang de morele steun van Amerika.

* *

De thans aan de orde gestelde Europese Landbouwgemeenschap moet worden gezien als een derde schrede op de weg naar een groter eenheid van Europa, een stap dus, die direct aansluit bij de Defensiegemeenschap en die voor de aanstaande staal. Het is om deze reden Nederland, dat met Frankrijk tot de initiatiefnemers mag worden gerekend, van het begin af aan het standpunt heeft ingenomen, dat het hier moet gaan om de landbouw als één geheel en niet om de vorming van een Gemeenschap, die zich over een beperkt aantal landbouwproducten uitstrekt, voor zover dan nog van een Gemeenschap zou kunnen worden gesproken.

Ook het feit, dat het, zoals hierboven werd opgemerkt, niet alleen gaat om het geleidelijk aan vrijmaken van het Europese handelsverkeer in landbouwproducten, doch

mede om de noodzaak een aantal dringende vraagstukken op landbouw-technisch, -economisch en -sociaal terrein tot een oplossing te brengen en in het bijzonder de productiviteit van de Europese landbouw op te voeren, maken het o.i. onmogelijk de gedachte inzake een Landbouwgemeenschap aan een beperkt aantal producten te verbinden. Bovendien zou zich dan een aantal gevaren voordoen. Bovendien zou direct verband houden met het feit, dat de landbouw in Europa in overwegende mate wordt uitgeoefend op zgn. gemengde bedrijven, d.w.z. bedrijven, waar naast een veelheid van akkerbouwproducten, de veehouderij in al zijn verscheidenheid voorkomt. Indien men slechts voor enkele van de op deze bedrijven voorkomende productierichtingen een Europese markt zou vormen, zou dit herhaaldelijk tot ongewenste verschuivingen en repercussies in het productieplan der bedrijven aanleiding geven. Men denke zich het geval, dat de prijzen der producten, die men bij de integratie betrokken producten, zonder dat dit enige aanleiding zou geven tot productiviteitsverhoging. Mede hierom lijkt het niet goed mogelijk slechts een beperkt aantal productierichtingen, welke in de praktijk op de meeste bedrijven als één productiepatroon voorkomen, uit hun verband te lichten en hiervoor een Europese markt te vormen.

Hiermede is al iets van de problematiek van een landbouw-integratie bloot gelegd. Om verschillende redenen — en dit is ook wel op de voorbereidende Conferentie in Maart gebleken — stelt deze „derde stap” nog om andere redenen zwaardere eisen dan de beide voorgaande. Wij zullen hier geen uitvoerig exposé geven van de talrijke omstandigheden, welke hier debet aan zijn, doch in het kort de aandacht vestigen op enkele factoren van algemene aard, die o.i. van fundamentele betekenis zijn. Op de weerstanden, die in sommige landen in het bijzonder van de zijde der boerenorganisaties komen, zal in een volgend artikel aandacht worden geschonken.

1. In de eerste plaats is er een zuiver politieke factor. Van het wegnemen van de Frans-Duitse tegenstelling is bij het landbouwplan geen sprake. De Europese gedachte is hier, naast overwegingen van zuiver economische aard (vrijer handelsverkeer, opvoering en rationalisatie van de landbouwproductie), de belangrijkste impuls. Om deze reden, nl. het ontbreken van een andere stimulans, ligt de aanvaarding van een Landbouwgemeenschap wellicht minder gemakkelijk dan bij de kolen- en staal- en de defensiegemeenschap. Dit maakt evenwel het plan als toetssteen voor de oprechtheid van de door alle Regeringen uitgesproken wil tot Europees samenwerken des te belangrijker.

2. In de tweede plaats is een Landbouwgemeenschap een veel omvattender zaak. De landbouw neemt zelfs in de sterk geïndustrialiseerde Westeuropese landen — met uitzondering wellicht van Luxemburg — in meer dan één opzicht een veel belangrijker plaats in dan de kolen- en staalnijverheid. Wanneer men alleen reeds acht slaat op het feit, dat de zuivere landbouwbevolking (dus zonder hen, die werkzaam zijn in de verwerkende industrieën en de agrarische handel, met de teller) in de verschillende Westeuropese landen 20 tot 50 pCT uitmaakt van de totale bevolking, dan is het zonder meer duidelijk, dat bij de vorming van een landbouwgemeenschap op een zeer breed front moet worden gewerkt.

3. Het staat echter wel vast, dat dit front nog aanmerkelijk breder zal moeten zijn dan de landbouwsector alleen. Immers, bij een integratie van Europa langs functionele weg wordt men voor het feit geplaatst, dat de betreffende sector — i.c. de landbouw — in elk der landen talrijke banden heeft met de rest van het (nog niet in een integratie

betrokken) economisch leven. Deze worden gevormd door de lonen, de rente, de investeringen, de handels- en de betalingsbalans, alsmede de nationale politiek t.a.v. deze elementen en de nauwe relaties met aangrenzende sectoren, i.c. de verwerkende industrie en de agrarische handel.

Het is duidelijk, dat het niet goed mogelijk is deze bindingen op een denkbeeldige grens landbouw/niet-landbouw zonder meer te verbreken en de landbouw vervolgens uit de nationale economieën te lichten en hem op een Europese basis te plaatsen. Wil men dit laatste doen, dan zal dit in elk der landen tot belangrijke aanpassingen aanleiding moeten geven, enerzijds bij de betrokken sector zelf en anderzijds — en dit geldt in het bijzonder voor een landbouwintegratie — op geheel andere terreinen. Dit moet dan gebeuren in een zgn. overgangperiode, welke aan de „marché unique” voorafgaat en aan welke fase ook in het Schuman-plan een plaats is ingeruimd.

Algemeen bestaat evenwel de overtuiging, dat deze overgangperiode bij een landbouwintegratie, juist door het feit, dat in deze sector vele aanpassingsprocessen buiten de eigenlijke landbouw zullen liggen, van veel meer betekenis zal zijn dan bij het kolen- en staalproject en dat een tot op zekere hoogte van de rest der nationale economieën geïsoleerde integratie bij de landbouw niet goed mogelijk is. Van het accepteren van een Landbouwgemeenschap kunnen om die reden belangrijke impulsen uitgaan tot voortschrijding op de weg naar een geïntegreerd Europa.

.

Ten slotte willen wij in dit artikel aan het hier aan de dag getreden verschil tussen het landbouwplan en het kolen- en staalproject wat nader aandacht schenken en in het bijzonder iets meer over de problematiek van de overgangperiode van een landbouwintegratie zeggen.

Wordt bij het Schuman-plan de integratie in deze fase vereenvoudigd door het feit, dat zij zich afspeelt tussen een betrekkelijk klein aantal grote bedrijven, bij de creatie van een Landbouwgemeenschap heeft men te doen met een groot aantal kleine gezinsbedrijven, waarvan de positie op de markt economisch gezien vrij kwetsbaar is (een moeilijke aanpassing van het aanbod aan de vraag) en de sociale positie, mede door de uitgebreidheid van de agrarische groep, vele gevoelige kanten heeft. Daarenboven lopen de productie-omstandigheden in de diverse delen van Europa zeer sterk uiteen.

Niet alleen zijn er belangrijke verschillen in de meer fundamentele productie-omstandigheden: de bodemge-

steldheid, het klimaat en de ligging (a), ook tal van andere omstandigheden, die men zou kunnen aanduiden als de concurrentievoorwaarden, lopen van land tot land uiteen: de grootte der bedrijven, de vakbekwaamheid en het technisch peil van de landbouw (onderzoek, vakonderwijs, voorlichting), het niveau van de lonen, van de rente, de pacht, de belastingen, de landbouwpolitiek e.d. (b).

Uiteraard vindt er t.a.v. een aantal der hier vermelde verschillen — de onder (a) bedoelde — geheel of gedeeltelijk compensatie plaats door aanpassingen in het producten-assortiment, wat bij een vrij handelsverkeer in een Landbouwgemeenschap nog belangrijk kan worden uitgebreid. Voorts komen deze verschillen ook voor binnen de nationale grenzen van elk der landen. Wanneer derhalve een land zich principieel vóór integratie heeft uitgesproken, mag het de verschillen bij de onder (a) bedoelde factoren niet langer als bezwaren naar voren brengen.

Anders staat het met de onder (b) vermelde factoren. Het betreft hier immers verschillen, die voor een belangrijk deel in het verleden zijn gegroeid juist door het bestaan van politieke (tegelijktijd economische) grenzen. Terecht dringen de landen, waar de landbouw t.a.v. deze factoren in een ongunstige positie verkeert, aan op een — zo nodig vrij langdurige — overgangperiode, waarin bedoelde verschillen zo goed mogelijk worden weggewerkt. Daarbij moet evenwel worden opgemerkt, dat een volledige nivellatie (bijv. bij de lonen) niet noodzakelijk is, aangezien ook geen volledige nivellatie der prijzen zal plaatsvinden.

In dit verband kan er op worden gewezen, dat in de Verenigde Staten, ondanks het onbelemmerde handelsverkeer, de prijzen welke de boeren in de verschillende gebieden voor hun melk ontvangen, nog sterk variëren. Het zal echter wel noodzakelijk blijken de verschillen, die een duidelijk discriminerend karakter dragen, geleidelijk aan op te heffen.

In aansluiting op de hier gegeven algemene beschouwingen, waarin getracht is iets over de achtergrond en de betekenis van een Landbouwgemeenschap naar voren te brengen, zal in een tweede artikel meer in het bijzonder aandacht worden besteed aan de houding en de positie van een drietal landen, welker gedrag t.a.v. het landbouwplan enerzijds wat afwijkend is geweest van dat bij vorige gelegenheden: het Plan Schuman en het Plan Pleven, anderzijds van zeer grote betekenis moet worden geacht voor het al dan niet welslagen van de opgeworpen landbouwintegratie.

's-Gravenhage.

Drs W. LE MAIR.

Het probleem van de transfer van vermogensbestanddelen

Inleiding.

Het probleem van de eenzijdige transfer van vermogensbestanddelen is in de theoretische economie betrekkelijk laat aan een diepere analyse onderworpen. Het is de grote econoom Keynes geweest, die na de oorlog van 1914-1918 op enige consequenties van de transfer heeft gewezen, die men tot vóór die tijd over het hoofd had gezien.

Op het eerste gezicht is men geneigd de eenzijdige overdracht van geldbedragen tussen twee staten geheel analoog te zien aan de transfer tussen particulieren. Wie transfereert wordt armer, wie het geld ontvangt rijker. De transfer tussen twee staten werd, aldus de klassieke gedachten-gang, via het budget van de Overheid tot stand gebracht. Wanneer de staat een bepaald bedrag moest transfereren, zorgde hij er eerst voor dat dit door de heffing van extra belastingen beschikbaar werd, aldus de klassieke gedachten-gang. Een betalingsbalansprobleem deed zich in het kader van deze gedachten-gang niet voor aangezien door de hogere belastingen de vraag naar invoergoederen ver-

minderde, zodat de transfer a.h.w. „automatisch” tot stand kwam. Keynes daarentegen betoogde in zijn beroemde artikel in het „Economic Journal” van 1929¹⁾ aan de hand van het voorbeeld Duitsland, dat de oplossing van het budgetaire probleem eenszins gelijk stond aan de oplossing van het transferprobleem. Dergelijke betalingen zouden, aldus Keynes, slechts met een overeenkomstige goederenbeweging gepaard gaan voor zover een relatieve daling van het prijsniveau in het afgevend land t.o.v. het ontvangende land is geweest van het eerstgenoemde naar het laatstgenoemde land stimuleerde. Aangezien volgens deze auteur enerzijds de vraag naar buitenlandse goederen gering was en anderzijds het prijzen- en kosten-systeem zeer inelastisch, was hij zeer pessimistisch omtrent de mogelijkheid van een omvangrijke overdracht van waarden. Zoals bekend, is er op dit artikel van verschillende zijden gereageerd. Wij zullen hierop niet ingaan, doch slechts onderzoeken in hoeverre de proble-

¹⁾ „The German transfer problem”.

matiek van na de tweede wereldoorlog identiek is of afwijkt van de indertijd door Keynes gestelde, daarbij gebruik makend van verschillende door hem in genoemd artikel of in andere publicaties gelanceerde begrippen.

Theoretische analyse.

In het algemeen zijn er drie problemen, die bij het vraagstuk van de eenzijdige transfer van waarden aan de orde komen.

In de eerste plaats is er natuurlijk het budgetaire vraagstuk. Wanneer land A bij wijze van herstelbetalingen, schulddelging of anderszins bepaalde bedragen naar land B moet overmaken, moet deze last via belastingheffing op de bevolking worden afgewenteld. Een belangrijke vraag is dan ook hoe binnen het raam van een systeem van redelijke belastingheffing de benodigde bedragen kunnen worden opgebracht.

In onze moderne maatschappij is daarenboven — dit is het tweede aspect — van belang de invloed van transfer op de werkgelegenheid. Wanneer wij een evenwichtige betalingsbalans als uitgangspunt aannemen kan de transfer in de praktijk (behalve indien deze uit belangrijke deviezenvoorraden kan geschieden) alleen gerealiseerd worden door of te bezuinigen op de import van goederen en diensten of de export van goederen en diensten op te voeren of door een combinatie van beide mogelijkheden.

Bezuiniging op de import in het transfererende land betekent verlies aan werkgelegenheid in de exportindustrieën in het land, dat door deze importbeperkingen getroffen wordt — in dit geval het transfer-ontvangende land. De omvang van deze schade hangt natuurlijk af van de mate waarin de getroffen exportindustrieën over kunnen schakelen op andere markten of afzetmogelijkheden kunnen vinden op de binnenlandse markt.

In het omgekeerde geval, waarbij de transfer door vergroting van het exportvolume tot stand komt, doet zich hetzelfde voor doch dan wordt de industriële activiteit bedreigt door de concurrentie, welke het transfer-ontvangende land van de grotere invoer ondervindt.

Als derde aspect, dat bij het probleem van de transfer een dominerende positie inneemt, moet worden genoemd de elasticiteit van de vraag naar importgoederen in verhouding tot het nationale inkomen. Wanneer het nationale inkomen met $x\%$ door ontvangsten uit hoofde van transfer toe- of afneemt, zal normaliter de import met $px\%$ toe- of afnemen.

Het zelfde kunnen wij ook op andere wijze formuleren: wanneer het nationale inkomen met een bedrag a toe- of afneemt, zal de totale import met een bedrag pa toe- of afnemen. Dit is dan de zgn. „marginal propensity to import”. Beide begrippen zullen hier — waar nodig — worden gebruikt.

Het is nu niet moeilijk om het bovenstaande in een eenvoudige formule uit te drukken.

- Wanneer i = het transferbedrag,
 r = het verlies aan nationaal inkomen dat in het transfer-ontvangende land ontstaat (door verminderde werkgelegenheid),
 a = „marginal propensity to import” in het transfererende land, dan is de winst (w) voor het ontvangende land gelijk aan:
 $w = +i - r - ai$.

Bij deze formule is zoals men ziet geen rekening gehouden met het „multiplier-effect”, d.w.z. buiten beschouwing is gelaten het feit, dat de vergroting van het nationale inkomen met $w = +i - r - ai$ op zichzelf weer secundaire effecten teweeg brengt, die volgens de bekende daarvoor bestaande formules weer nieuwe veranderingen in inkomen, consumptie en import induceren.

Theoretisch kan dit gehele probleem veel uitvoeriger worden uitgesponnen; doch voor ons doel is het voldoende, dat men uit deze eenvoudige formule duidelijk kan zien, dat — hoe contradictoer dit ook moge klinken — het transfer-ontvangende land nadeel van transfer kan hebben indien $r + ai = > i$, terwijl merkwaardigerwijs het transfererende land voordeel van transfer heeft, indien:

$q + si = > -i$, waarbij
 q = vergrote werkgelegenheid, welke door transfer kan ontstaan (bijvoorbeeld ten gevolge van importbeperkingen),
 s = „marginal propensity to import” van het transfer-ontvangende land.

Dit gehele complex van problemen, dat hier zo eenvoudig mogelijk is weergegeven, doch in feite aanzienlijk gecompliceerder is wanneer men het theoretisch uitdiept, heeft thans weer bijzondere actualiteit gekregen nu men in Londen tracht tot een regeling van de Duitse schulden te komen. In het bijzonder komen hiermede, evenals dit na 1920 het geval was, de problemen van „Transferfähigkeit” en „Aufbringungsfähigkeit” weer in het licht van de belangstelling te staan.

Het Duitse voorbeeld: verschillende schuldencategorieën.

Zoals Dr Bloemers in „E.-S.B.”²⁾ heeft aangegeven, is het uitermate moeilijk om aan de hand van de door de Duitsers aan de openbaarheid prijs gegeven cijfers een indruk te verkrijgen van de quantitative problemen waarom het bij de bepaling van de omvang van de Duitse schulden gaat. Er is een wirwar van juridische, financieel-technische en historische vragen als daar zijn: de schulden voortvloeiend uit de „Konversionskasse” (waaraan particuliere Duitse debiteuren met bevrijdende werking Konden betalen), de oude clearing-saldi, de Dawes- en Young-leningen, de Kreuger-lening, de na-oorlogse leningen voor de import van goederen (Garioa) etc.

Men kan deze schulden volgens verschillende criteria onderverdelen. Voor de hand liggend is bijv. een indeling naar het tijdstip waarop zij ontstonden. Men onderscheidt dan: schulden daterend uit de eerste wereldoorlog, schulden van vóór de tweede wereldoorlog, schulden uit de laatste oorlog voortvloeiend en na-oorlogse schulden.

Van economisch gezichtspunt uit geeft o.i. de volgende

²⁾ „De Duitse vooroorlogse kapitaalschulden aan Nederland” door Mr Dr J. H. F. Bloemers in „E.-S.B.” van 27 Februari 1952.

onderverdeling een duidelijker inzicht in de transferproblematiek.

Allereerst kan men dan noemen de schulden, die niet voortkomen uit aan het Duitse Rijk verschafte leningen of in de Duitse economie geëffectueerde investeringen, doch die ontstaan zijn uit hoofde van schadevergoedingsclaims of eisen tot herstelbetalingen. Om deze bedragen op te brengen moet de Duitse economie dus bepaalde extra-prestaties leveren zonder dat hier in heden of verleden buitenlandse prestaties tegenover hebben gestaan. De door Israël ingediende claim om schadevergoeding is hiervan een duidelijk voorbeeld.

In de tweede plaats kan men noemen bedragen, die opgebracht moeten worden uit hoofde van door het buitenland in het verleden geleverde prestaties, die als zodanig echter op dit moment geen concrete direct aanwijsbare bijdrage aan het Duits economisch prestatievermogen leveren. Onder deze categorie valt een groot deel van de oude en nieuwe schulden. De niet afgeloste clearing-schulden zijn een voorbeeld van verplichtingen, die uit in het verleden door het buitenland geleverde prestaties voortvloeien.

Het is zonder meer duidelijk, dat de aflossing van de hierboven genoemde schulden — voor zover het om overheidsschulden gaat — in eerste instantie een budgettaire aangelegenheid vormen. Het is een vraagstuk van openbare financiering tot hoever de budgettaire prestaties kunnen worden opgevoerd om de aflossing van deze schulden te kunnen financieren. Zolang de aflossingsbedragen binnen het domein van de nationale Duitse economie blijven is er voor Duitsland geen enkel economisch verlies. Er vindt slechts een verplaatsing van het inkomen plaats doordat dit in andere delen van de Duitse economie zal worden aangewend. In feite is deze transfer slechts juridisch (eigendomsverandering ten gunste van buitenlandse mogendheden). Economisch lijdt Duitsland geen enkel verlies doordat noch het productievermogen noch de consumptiegraad op enigerlei wijze worden geschaad. Het transfer-vraagstuk komt eerst daarna aan de orde, waarover hierna meer.

Ten slotte is er nog een heel belangrijke derde categorie van gevallen, namelijk schulden die voortvloeien uit prestaties in economische zin, die nog altijd in de Duitse economie plaatsvinden en als zodanig ook duidelijk aanwijsbaar zijn. Hieronder vallen dan de investeringen en deelnemingen, terwijl men ook zou kunnen noemen de schuldbedragen, die in de vorm van aflossingen en interesten op de Duitse begroting paraisseren. Voor zover ons bekend is dit laatste bedrag onbelangrijk of nihil aangezien het Duitse Rijk bij het uitbrengen van de tweede wereldoorlog alle ten opzichte van vijandelijke mogendheden bestaande schuldverplichtingen heeft geannuleerd en dus uit het budget geschrapt.

Van groot belang is echter wel de eerstgenoemde categorie, de investeringen. Zoals bekend, worden de aflossingen en renten op deze buitenlandse investeringen op een geblokkeerde rekening geplaatst. Zij mogen slechts voor beperkte doeleinden worden gebruikt of in beperkte mate geherinvesteerd. Ook de opbrengsten uit deze herinvesteringen worden echter weer geblokkeerd.

Statistische analyse.

Wanneer wij nu terugkeren tot de in het begin van deze bijdrage gegeven formules is het een interessante vraag, welke consequenties eventuele transfer van interesten of aflossingsbedragen uit bovenstaande schulden-categorieën kan hebben. Wij kunnen deze vraag toespitsen op het Nederlandse geval, dat niet alleen voor ons doch ook in het algemeen door de grote buitenlandse kapitaalbelangen in Duitsland zeer belangrijk is. In het raam van de gegeven formules moeten wij dus eerst de „marginal propensity to import” weten.

Helaas bestaan er geen betrouwbare gegevens over de „marginal propensity to import” voor beide landen of over de elasticiteit van de vraag naar importgoederen in vergelijking tot het beschikbare nationale inkomen. In het rapport van de Sociaal-Economische Raad ³⁾ geeft men voor Nederland een marginale importneiging van 0,33 aan. Dit cijfer ligt in de buurt van datgene wat ook Chang heeft gevonden voor een reeks van landen, die een aan Nederland analoge economische structuur hebben ⁴⁾. Waar het bij transfer betrokken inkomen zich echter voor een groot deel in de sfeer van de kapitaalbezittende klasse bevindt is het niet onmogelijk, dat eventuele transferbedragen zouden worden geherinvesteerd in Nederland, waardoor de marginale importneiging wat groter zou zijn. Een coëfficiënt van 0,4 lijkt dan ook adequaat. Waar bovendien de samenstelling van de import uit Duitsland niet veel afwijkt van het gemiddelde Nederlandse importpakket, is het niet onlogisch deze coëfficiënt naar evenredigheid op de import uit dit land toe te rekenen.

De marginale importquote voor Duitsland is nog moeilijker te bepalen dan voor Nederland. Tse Chung Chang berekende in zijn reeds genoemde artikel over de periode tussen de twee wereldoorlogen een „marginal propensity to import” voor Duitsland van 0,24. Een globale, uiteraard zeer ruwe berekening aan de hand van enkele na-oorlogse tendenties, daarbij rekening houdend met enkele abnormale verschijnselen die het normale beeld verstoorden, geeft een hogere waarde aan, nl. van 0,33, wat verklaarbaar is gezien de structurele wijzigingen, welke ten gevolge van de oorlog plaatsvonden. Dit cijfer heeft echter betrekking op de totale import. Omdat de transfer voor een belangrijk deel uit de sfeer der investeringen voor een belangrijk deel uit de sfeer der investeringen voortbrengt, lijkt een lager bedrag aannemelijk, zodat wij dit stellen op 0,25. Met nadruk moet er op gewezen worden, dat de gegeven cijfers geen enkele aanspraak maken op exactheid en slechts dienen ter bepaling van de gedachten, waarvoor zij o.i. zeker bruikbaar zijn.

Nu is het bekend, dat de waarde van de Nederlandse investeringen in Duitsland op 1,5 mrd D.M. wordt geschat, terwijl verder bekend is, dat door Nederland uit hoofde van oude schulden een claim is ingediend van 0,4 mrd D.M. ⁵⁾ In totaal gaat het hier dus om een bedrag van rond 2 mrd D.M.

Bij een transfer van 6 pCt van de waarde van deze bedragen is er waarschijnlijk ruimte zowel voor een hervatting van de rentendienst als voor uitbetaling van achterstallige verplichtingen. Dit is dus 0,12 mrd D.M. per jaar.

Wanneer wij dus veranderingen in het prijsniveau buiten beschouwing laten en overeenkomstig de structuur van onze moderne maatschappij vraagverminderingen doen resulteren in verminderde werkgelegenheid; wanneer wij voorts multiplier-effecten verwaarlozen en de gevolgen van de transfer a.h.w. „in de eerste ronde” bepalen, heeft transfer op grond van bovenstaande gegevens de volgende repercussies ⁶⁾ (zie schema I).

Men ziet hieruit, dat in plaats van het transferbedrag ad 0,12 mrd D.M. het reële verlies voor Duitsland slechts 0,07 mrd D.M. bedraagt, wat na berekening slechts 0,08 pCt van het Duitse nationale inkomen blijkt uit te maken. In feite is het door ons gevonden bedrag dan nog te hoog omdat geen rekening is gehouden met een belangrijk

³⁾ Publicatie no. 1: „Advies inzake de in de toekomst te voeren loon- en prijspolitiek”.

⁴⁾ Tse Chung Chang: „International comparison of demand for imports” in „Review of Economic Studies” XIII, blz. 53.

⁵⁾ Zie Dr Bloemers: „Opnieuw de Duitse schulden” in Elseviers Weekblad van 14 Juli 1951.

⁶⁾ Met de deviezenquota in de exportpakketten is verder geen rekening gehouden. Gezien het karakter van de wederzijdse Nederlands-Duitse exporten zijn deze gering.

aspect, dat eveneens het reële transfer-offer reduceert. Zoals wij reeds opmerkten wordt een groot deel van de aflossingsbedragen en kapitaalopbrengsten in Duitsland op een geblokkeerde rekening geplaatst, zodat deze bedragen in feite niet aan de Duitse economie en het Duitse nationale inkomen ten goede komen. Transfer van deze bedragen betekent voor Duitsland dan ook geen verlies aan reële consumptiemogelijkheden, aangezien deze vóór de transfer ook niet bestonden.

Wanneer men er bijvoorbeeld bij wijze van hypothese van uit gaat, dat normaliter alle transferbedragen werden geblokkeerd, zou het gevolg van deze overdracht als volgt schematisch kunnen worden weergegeven (zie schema II).

Men ziet hieruit duidelijk het merkwaardige geval, dat onder deze omstandigheden Duitsland door de transfer interessante economische voordelen geniet aangezien het nationale inkomen toeneemt met 0,05 mrd D.M.! In ieder geval is de oorspronkelijke berekening, waarbij het transfer-offer voor Duitsland op 0,08 pCt van het nationale inkomen werd gesteld, te hoog. Wanneer bijvoorbeeld 50 pCt van de opbrengsten normaliter geblokkeerd is, reduceert het genoemde cijfer reeds tot 0,02 pCt!

Het is duidelijk, dat — indien wij het probleem algemeen willen stellen — voor Europa dezelfde tendenties gelden.

Alles is hier natuurlijk afhankelijk van de „marginal propensity to import” van de E.P.U.-landen.

Voor enkele Europese landen geeft Tse Chung Chang de volgende marginale importquota aan:

Verenigd Koninkrijk	0,29
Frankrijk	0,31
Zweden	0,34
Noorwegen	0,48
Denemarken	0,54
Oostenrijk	0,72
Zwitserland	0,29

In het algemeen liggen deze waarden dus om en nabij de door ons voor Nederland aangenomen coëfficiënt. Men moet er echter rekening mee houden, dat een belangrijk deel van de Europese vorderingen uit oude vorderingen

Schema I.

Schematisch overzicht van de economische gevolgen van transfer uit Duitsland naar Nederland op basis van betalingsbalans- en nationaal inkomen-gegevens van 1951.

(bedragen in mrd D.M.)

	Toe- of afnem- ing ink. in Duitsland	Duitse import uit Ned. toe- of afge- men met:	Toe- of afne- ming ink. in in Nederland	Ned. imp. uit Dtsl. toe- of af- gen. met:
<i>Eerste phase:</i> transfer vindt plaats	—0,12	—	+0,12	—
<i>Tweede phase:</i> transfer beïn- vloedt het econo- misch verkeer.		—0,03		+0,05
<i>Derde phase:</i> ink. op langere termijn na ge- bruik van de transfergelden.	—0,07 (—0,12+0,05)		+0,09 (+0,12—0,03)	

Wendt U voor alle vraagstukken in verband met de

PENSIOEN- EN SPAARFONDSENWET

tot het

BUREAU VOOR GROEPSVERZEKERINGSCHIEKADE 130, ROTTERDAM
GROENHOVENSTRAAT 2, 'S-GRAVENHAGEDe grootste instelling op dit gebied in den lande,
onder toezicht en volle verantwoordelijkheid vanNATIONALE
LEVENSVZERKERING-BANK N.V.N.V. LEVENSVZERKERING-MIJ
VAN „DE NEDERLANDEN”,
VAN 1845

Schema II.

	Toe- of afn. ink. in Dtsl.	Duitse imp. toe- of afge- nomen met:	Toe- of afn. ink. in Nederland	Ned. imp. uit Dtsl. toe- of afge- nomen met:
1. Eerste phase	— 0	— 0	+ 0,12	+0,05
2. Tweede phase				
3. Derde phase	+0,05		+0,12	

bestaat, zoals Dawes- en Youngelingen, Garioa-hulp (Engeland) etc. De totale directe Europese investeringen worden geschat op circa 8 mrd D.M. ⁷⁾ Niettemin is het uit het voorgaande voldoende duidelijk, dat Duitsland in staat is behoorlijke bedragen te transfereren, vóór het aanzienlijk inboet op zijn nationale inkomen. Wanneer wij bijv. — om de gedachten ongeveer te kunnen bepalen — de directe investeringen op 8 mrd D.M. stellen, waarvan bijv. bij wijze van hypothese de revenuen gemiddeld voor 50 pCt worden geblokkeerd en voorts de gemiddelde „marginal propensity to consume” in Europa op 0,3 stellen, laat zich niet moeilijk berekenen, dat een schuld-delging ten bedrage van 6 pCt van een bedrag van 26 mrd D.M. slechts een vermindering van het nationale inkomen van 1 pCt teweeg brengt. Zonder grote offers zou Duitsland dus momenteel boven de directe investeringen minstens een buitenlandse schuld op zich kunnen nemen van 18 mrd D.M. ⁸⁾ De nadruk moet hier natuurlijk vallen op het woord „minstens”, aangezien naarmate het nationale inkomen in de toekomst groter wordt ook de „Aufbringungs-” en „Transferfähigkeit” toenemen.

⁷⁾ „Handelsblatt” van 8 April 1952.⁸⁾ Berekening (in mrd D.M.):

1 pCt van het nationale inkomen	= 0,87
directe investeringen = 8 mrd D.M.	
Schuld-delging: 6 pCt=0,48, waarvan 50 pCt geblokkeerd:	
is $\frac{1}{2} \times 0,48 = 0,24$,	
Toeneming nat. ink. door transfer van	
normaliter geblokkeerde bedragen $\frac{3}{40} \times 0,24$	= + 0,07
Toeneming nat. ink. door transfer van	
normaliter niet-geblokk. bedragen $-0,24 + \frac{3}{10} \times 0,24$..	= — 0,17
Resteert voor overige schulden	0,77
Transfer op overige schuld = p ; p — $\frac{3}{10} p$	= 0,77
	p = 1,10
Schuldbedrag = y	
$\frac{6}{100} y$	= 1,10
	y = 18,6

Repercussies in het transfer-ontvangende land.

Tot nu toe werd alleen in de eerste paragraaf gesproken over de repercussies, welke in het transfer-ontvangende land konden ontstaan.

In het eerste schema-voorbeeld was de winst voor Nederland geringer dan de omvang van het getransfereerde bedrag, terwijl het in het tweede voorbeeld hieraan identiek was. De stilzwijgende praemisse was hierbij echter, zoals men zal hebben bemerkt, dat de voor Nederland verloren gegane export voor 100 pCt elders in buitenland of binnenland tegen dezelfde condities kon worden geplaatst. Zeer extreem gesteld is het echter ook mogelijk (wij gaan hier dus uit van een transfer, welke door importbeperkingen wordt afgedwongen), dat de gehele export die afgesneden wordt onverkoopbaar is en, zoals bijv. met snel bederfelijke landbouwproducten het geval is, op de mestvaalt moet verdwijnen. In dit geval is het zonder meer duidelijk, dat de transfer verlies geeft. De nadelen zijn groter dan de voordelen. In de termen van onze formule hebben wij hier dan dus inderdaad het geval, dat $r + ai = > i$. Alles hangt hier allereerst dus af van de mogelijkheden om voor de verloren gegane export een uitlaat te vinden en in de tweede plaats van de marginale importquote in Duitsland. Het is dus dubieus, of Nederland veel voordeel van transfer heeft indien het hiervoor offeren moet met een reductie van zijn kwetsbare landbouwexport, waarvoor altijd moeilijk een uitlaat kan worden gevonden.

In het tweede schemavoorbeeld (gebaseerd op geblokkeerde revenuen) heeft — voor zover de weggevallen export waardeloos wordt — transfer nòch voor Duitsland nòch voor Nederland voor- of nadelen. De transfer-effecten kunnen in beide landen op 0 worden gesteld.

Uit het bovenstaande volgt in ieder geval, dat het zeker niet onverschillig is op welke wijze transfer plaatsvindt. Wanneer vergroting van de export een belangrijke rol speelt (bijv. door devaluatie) bij het overbrengen van de transfereergelden, is het van belang of de structuur van de industrie van het transfer-ontvangende land analoog is aan of het complement vormt van de industriële structuur in het betalende land. In het laatste geval (waarvan de verhouding Nederland-Duitsland een voorbeeld is) heeft het ontvangende land meer voordelen bij een transfer, welke door exportvergroting ontstaat dan een welke door invoerbeperking wordt afgedwongen.

Bij dit alles moet wel aangetekend worden, dat het

transferprobleem tot nu toe werd gezien ten opzichte van Europa of Nederland. Er bestaan echter ook nog omvangrijke dollarschulden. Een regeling hiervan is gezien de algemene problematiek van het dollarvraagstuk nog veel ingewikkelder. Dit vormt echter een vraagstuk apart, waarop hier thans niet zal worden ingegaan.

Conclusies.

Wanneer wij even afzien van de verschillende hierboven gegeven berekeningen, die op zich zelf niet zo belangrijk zijn, zouden wij op grond van de teneur die er uit spreekt de volgende conclusies kunnen opstellen:

1. het is zeer aannemelijk, dat bij eventuele transfer van vermogensopbrengsten uit Duitsland naar Nederland of Europa, het reële verlies voor Duitsland altijd geringer is dan de omvang van het transferbedrag;
2. theoretisch is het zelfs mogelijk, dat Duitsland voordeel heeft van transfer, doch gezien de omvang van de buitenlandse schuld waarmee het naar alle waarschijnlijkheid zal worden beladen, is dit onwaarschijnlijk;
3. de winst voor Europa of Nederland uit hoofde van Duitse transfer is altijd geringer dan de geldswaarde van het getransfereerde bedrag;
4. ondanks de verschillende door Duitsland gepubliceerde memoranda, zoals bijv. „Die Deutsche Aufbringungsfähigkeit” en „Die Deutsche Transferfähigkeit”, waarin met klem geponeerd wordt, dat Duitsland voorlopig geen offers uit hoofde van transfer op zich kan nemen, blijkt, dat Duitsland in staat is momenteel reeds effectief de last van zeer behoorlijke buitenlandse schulden op zich te nemen en voor aflossing of rentebetaling zorg kan dragen zonder dat hier grote economische offers voor behoeven te worden gebracht. Dit draagvermogen neemt per jaar toe naarmate het nationale inkomen toeneemt;
5. wanneer transfer plaatsvindt door importbeperking is het denkbaar, dat landen met een zwak exportpakket (Nederland) meer nadelen dan voordelen van transfer hebben. Nederland heeft dan ook veeleer belang bij een overschot, dat gecreëerd wordt door toenemende Duitse exporten, waaruit transferverplichtingen kunnen worden gefinancierd, dan bij een overschot dat wordt gecreëerd door importbeperkingen;
6. transfer naar het dollargebied is een apart probleem, dat zo min mogelijk aan het Duits-Europese schuldenprobleem mag worden gekoppeld.

¹s-Gravenhage.

J. WEMELSFELDER, econ. drs.

De quadratuur van zestien bladzijden ¹⁾

„Men moet maatregelen nemen die doel treffen”.

Vele Nederlandse economen zullen het verschijnen van Prof. Goudriaan's *Economie in Zestien Bladzijden* als een verheugende gebeurtenis beschouwen. Dat het boek in stede van de aangekondigde 16 blz. daar ruim het kwadraat van brengt — om exact te zijn: 249 + XXI blz. — mag nauwelijks als een teleurstelling worden beschouwd. Integendeel: gedachten, slechts verspreid neergelegd in brochures, tijdschriftartikelen of prae-adviezen vervagen reeds spoedig naar het land van de mythe en de jongere generatie onthoudt slechts een naam of een slagzin, zonder dat de essentie bewaard blijft.

Als ondertitel is door Prof. Goudriaan „Inleiding tot de analytische economie” gekozen en het analytische apparaat door hem gehanteerd, wordt bepaald door twee eisen neergelegd in een motto ontleend aan Pascal: „Toute la

dignité de l'homme consiste en la pensée. Travaillons donc à bien penser: voilà le principe de la morale” en in een zinsnede van het voorbericht: „Men moet maatregelen nemen, die doel treffen”.

Zonder meer is het duidelijk, dat de tweede eis, die een zekere drang tot actieve doelmatigheid belichaamt, ongetwijfeld beperkingen moet opleggen aan de eerste. De schrijver is zich van deze tegenstelling zeer wel bewust: zijn analytische methode kan worden gekenschetst als die der „actieve economie”, zuiver en alleen berekend op het geven van richtlijnen voor de handelende econoom. Als tegenstelling tot dit type van analyse kan men de „contemplatieve economie” denken, de economie om haars zelfs wille, doch ook in de gequadrateerde zestien bladzijden is voor deze geen plaats. Te betreuren is dit niet; het gehele werk heeft er een zo groot mogelijke stootkracht door gekregen.

De combinatie van denken en handelen als eisen aan de analyse gesteld, maken het voorts noodzakelijk, dat er

¹⁾ Prof. Dr Ir J. Goudriaan: *Economie in Zestien Bladzijden of Inleiding tot de analytische economie*. J. H. de Bussy, Amsterdam 1952, 249 + XXI blz., f 15.

een zekere grens ligt waar het voorbereidend denken ophoudt en het handelen begint. Waar deze grens bij de analyse wordt getrokken, is behalve een kwestie van analytisch vermogen en van deskundigheid, tevens een zaak van smaak en temperament. Velen zal daarom de begrenzing van die gebieden der economie, welke met uitsluiting van andere volgens Prof. Goudriaan voor doordenking in aanmerking komen, te eng zijn en de beperkingen die hij zichzelf en anderen meent te moeten opleggen willekeurig. Weet men niettemin de materiële inhoud van enkele puntig gestelde passages los te maken van hun apodictische vorm, dan ligt het fascinerende van Prof. Goudriaan's werkwijze juist in de constructie van een belangrijke gedachtenwereld op een zo gering mogelijk aantal pijlers van slechts beperkte draagkracht.

Wat deze gedachtenwereld betreft, evenals de auteur steeds met morele verontwaardiging de ravages van het spel van de economische conjunctuur heeft geobserveerd en het merendeel zijner latere publicaties aan het conjunctuurvraagstuk heeft gewijd, zo bestaat de hier geboden analytische economie uit een aantal doelgerichte vertogen, die onderling strak aaneengeschakeld een oplossing voor het depressievraagstuk beogen te geven. Het nieuwe in deze opzet is wel de poging om tot een sluitend geheel van automatisch werkende stabilisatoren van het economisch welvaartspeil te komen. Even zoals de gouden standaard er onherroepelijk voor heeft zorg gedragen, dat één bepaald onderdeel van het economisch stelsel, nl. de wisselkoers, slechts binnen van te voren vastgestelde grenzen kon fluctueren, zo moet het — Goudriaan's gedachte volgend — ook mogelijk zijn door op méér kritische punten in de behoefte aan soortgelijke automatismen te voorzien, het economisch mechanisme als geheel een grotere mate van overzichtelijkheid, voorspelbaarheid en rust te geven.

De alles overheersende vraag is nu klaarlijk, wáár men doelmatigerwijze deze automatismen moet introduceren en het is op deze vraag, dat de analytische apparatuur van Prof. Goudriaan is toegespitst. Typerend voor zijn methode is tweërlei, nl. het onderscheid dat wordt gemaakt tussen „bepaalde” en „onbepaalde” grootheden in het economisch leven en het gebruik van een vergelijkingstelsel, dat de wisselwerking tussen verschillende sectoren van het economisch leven tot uitdrukking brengt.

De vraag, of een willekeurige economische grootheid *bepaald* of *onbepaald* is, is belangrijk, want zij beslist welke onderdelen der economie al of niet met vrucht zullen kunnen worden bestudeerd. Zij kan van verschillende gezichtspunten uit worden benaderd. In de zestien bladzijden vinden wij er drie, in hen toelichtende hoofdstukken nog een vierde. In de hoofdstuk worden achtereenvolgens een filosofische, een economisch-theoretische en een statistische benaderingswijze gegeven; hoofdstuk 10 § 13 voegt er nog een pragmatische karakteristiek aan toe: de voorspelbaarheid. Zie ik wél, dan is het juist deze voorspelbaarheid en niet een principieel criterium, ontleend aan één der drie eerder gegeven gezichtspunten geweest, welke het „fundamentum divisionis” voor zijn praktische indeling der economische verschijnselen heeft geleverd. Deze handelwijze is volkomen gerechtvaardigd en van praktisch standpunt bezien zeker toe te juichen. Maar de lezer geeft zij het recht zich af te vragen, of het niet juist ware geweest ook dit uitvoerige deel der analytische beschouwingen — hoe belangwekkend en fundamenteel overigens ook — te verwijzen naar het domein der „contemplatieve economie”. Dit klemt te meer, omdat schrijver bij de toepassing van zijn vergelijkingstelsel bepaalde en onbepaalde grootheden op dezelfde voet behandelt. T.a.v. beide worden zekere cijferwaarden ingevuld. Wat de als onbepaald gebrandmerkte grootheden betreft is de onzekerheidsmarge groter en er bestaat soms aanleiding om met méér alternatieven te

werken. Een principieel onderscheid in behandelingswijze wordt echter vergeefs gezocht.

Het *vergelijkingstelsel* stemt qua opzet wat de balans- en definitievergelijkingen betreft in grote trekken overeen met de modellen, waarmee de moderne planning, hier te lande zowel als elders, de geldstromen in de volkshuishouding karakteriseert. Typerend voor de overeenstemming is tevens het zeer geringe aantal reactievergelijkingen dat door schrijver wordt aanvaard. De afstand, welke er tussen de praktisch werkende economisten en Prof. Goudriaan bestaat, is wel veel kleiner dan men na lezing van het boek zou vermoeden: evenals hijzelf, schuwt men bij het praktische werk theoretische relaties, welke niet op voldoende betrouwbaarheid kunnen bogen.

Een bijzondere trek van schrijver's stelsel is echter een zekere detaillering van zijn model naar drie sectoren der productie: de grondstoffensector, die der ijzer-, staal- en machine-industrie en die der overige productie (vnl. eindproducten, het bouwbedrijf en diensten). De overweging, die tot deze splitsing heeft geleid, is het verschil in de mate van voorspelbaarheid — of als men wil — van bepaaldheid der prijzen en hoeveelheden in elk van deze sectoren:

De indeling in drie sectoren.

Sector	Hoeveelheden	Prijzen
1. Grondstoffen	+	—
2. IJzer, staal, machines	—	—
3. Rest	+	+

+ bepaald — onbepaald

Deze werkmethode, door Prof. Goudriaan reeds in 1934 in een briljant artikel in „De Economist” gepubliceerd, levert de mogelijkheid om de repercussies van een daling van bijv. het prijsniveau van de grondstoffen of de vraag naar machinerieën op de overige sectoren na te gaan. Evenals de bij de planning veelal gehanteerde modellen is het dus géén conjunctuurmodel, doch veeleer wat men tegenwoordig in technisch jargon een „decision model” noemt. De resultaten worden bereikt langs de weg der comparatieve statica. Toegegeven zij, dat de tegenwoordig veel gebruikte matrix-opstellingen voor de wisselwerking tussen verschillende sectoren — welke in 1939 door Leontief werden geïntroduceerd — voor het beoogde doel meer inzicht en ook exactere resultaten opleveren. Goudriaan's veel beknoptere opstelling biedt echter het voordeel, dat het èn minder basisgegevens èn minder rekenwerk vraagt.

Deze door de auteur ondernomen driedeling van het economisch leven geeft tevens een inzicht waar de introductie van een automatisch werkende stabilisator grote voordelen biedt.

Allereerst is dit de grondstoffensector. Het idee van een grondstoffenv valuta, door de schrijver reeds in 1931 in dit tijdschrift gelanceerd ²⁾, behoeft hier ter plaatse wel geen nadere toelichting. Belangrijk is echter, dat Prof. Goudriaan in het buitenland medereizigers heeft gekregen, onder wie Benjamin Graham ³⁾. Een „Subcommittee on the problem of economic stability” van de American Economic Association rapporteert over het „commodity-reserve-currency plan” als volgt ⁴⁾:

„One proposal for a reform of the monetary standard to promote economic stability is the commodity-reserve-currency plan („Graham Plan”). This is a scheme for giving a stable real value to the dollar by having the government issue a standing offer to buy or sell, at a fixed price, a *composite commodity-bundle* of standardized and storable raw materials. The offer would be backed up on the buying side by the government's power to issue paper money, and by available storage facilities, and on the selling side by a reserve of commodities in storage.

The chief merit claimed for the commodity-reserve scheme is that it could be a powerful automatic stabilizer. In a recession, purchases for the commodity reserve would increase the quantity of money and check the decline in the

²⁾ 21 en 28 October.

³⁾ *Storage and Stability*, Mc.Graw-Hill, 1937; *World Commodities and World Currency*, Mc.Graw Hill, 1944.

⁴⁾ *American Economic Review*, September 1950, blz. 530 e.v. cursivering van schr.

incomes of raw-material producers and thus help also to maintain markets for goods used by these producers. In an inflationary boom, sale of commodities from the reserve would reduce the quantity of money, absorb excess spending power and add to available supplies of raw materials. *This plan needs further exploration and appraisal before its practical potentialities will be clear, particularly with respect to the make-up of the „composite commodity” and its relation to farm and food policy, to international commodity agreements, and to monetary policies of other countries*.

Zeer terecht echter is schrijver van mening, dat met de grondstoffenv valuta alléén nog geen afdoende garantie geschapen is voor een bevredigende demping der conjunctuurbeweging. In tegenstelling tot zijn bekende praeadvies van 1937 voor de Vereniging voor Staathuishoudkunde en Statistiek is er thans een duidelijke kentering gekomen in zijn opvattingen t.a.v. het regulerend vermogen van de Overheid. Was daar in § XXX e.v. nog zijn hoop gevestigd op een systeem van overheidsinterventie, dat in enkele essentiële trekken het later veelvuldig aangehangen principe der „cyclische budgettering” of „functional finance” zeer dicht benadert, in zijn 16 blz. wordt thans een lans gebroken voor een automatisme, dat het aan velerlei praktische moeilijkheden mank gaande ingrijpen van de Overheid voor een groot deel zou kunnen vervangen.

Nu de Nederlandse economen nog maar ten halve zijn hersteld van de desillusie, teweeggebracht door de diërede van Prof. Witteveen, waarin het onvermogen van een democratische regeringsvorm tot het voeren van een anticyclische budgetteringspolitiek zoal niet expliciet werd betoogd, dan toch wel impliciet werd gesuggereerd — nu komt Prof. Goudriaan's suggestie voor een automatische regulering der kapitaalgoederenproductie psychologisch op het juiste moment. Zijn voorstel is dit: creëer een „pool”, waarin alle minder spoedeisende orders van particulieren en Overheid worden verzameld. De prijs, waartegen deze orders kunnen worden geaccepteerd, ligt steeds beneden de gangbare prijs van de normale conjunctuur, in zoverre als winsten en rente daarin niet mogen worden berekend. Maar zij ligt boven de depressieprijs, omdat zij het midden houdt tussen de differentiële en integrale kostprijs inclusief ondernemerswinst, aangezien ook de afschrijvingen zijn ingecalculieerd. Voor de opdrachtgever is het plaatsen van orders in deze pool aantrekkelijk, want hij koopt dan in beneden de op dat ogenblik nog geldende marktprijs. Voor de leverancier — de eerste van alle voor de uitvoering van dit type order in aanmerking komende producenten, die zijn orderportefeuille tot op het bedenkelijke ziet slinken — betekent het, dat zijn bezetting nog op een redelijk peil gehandhaafd kan blijven, zonder dat — afgezien van de rente — een verlies moet worden genomen.

Dit gehele voorstel herinnert sterk aan het gebruikelijke systeem van aanbesteding, doch waar daar van de drie bepalende factoren: object, leveringsdatum en prijs, de eerste twee vaststaan en de prijsvorming aan al dan niet fictieve concurrentie wordt overgelaten, geldt voor de orderpool, dat het hiër de leveringstijd is, welke door „het vrije spel der krachten” wordt bepaald. Door de grotere mobiliteit van de orders in de loop van de tijd en de grotere fungibiliteit in de verhouding opdrachtgever-leverancier wordt zodoende automatisch een zekere regulering van het niveau der bedrijvigheid in de kapitaalgoederenindustrie tot stand gebracht. Bovendien is er een garantie geschapen, dat juist bij die bedrijven de compenserende actie optreedt, waar de ineenschrompeling der bedrijvigheid zich het eerst doet gevoelen.

Door de combinatie van de grondstoffenv valuta met de orderpool voor de kapitaalgoederenproductie is thans bereikt, dat aan de ergste onbepaaldheid van het economische stelsel althans enige grenzen zijn gesteld. Nadrukkelijk echter wordt er door schrijver op gewezen, dat ondanks deze stabiliserende invloed niet noodzakelijk een blijvende situatie van volledige werkgelegenheid verzekerd is. Wil dit nl. wel het geval zijn, dan moet worden voldaan

aan de voorwaarde, dat de omvang der besparingen met de voor de structurele expansie der volkshuishouding benodigde investeringen blijft corresponderen. Zelfs gegeven een stelsel van nog zo volmaakt werkende stabilisatoren in de sfeer der grondstoffen en der kapitaalgoederenproductie, moet overbesparing tot een snel aangroeiende werkloosheid leiden evenals onderbesparing een inflatoire situatie met zich brengt. Zekere escape-mogeligheden zijn weliswaar gegeven in het geval der overbesparing. Schrijver noemt hier een uitbreiding van het conjuncturecrediet — een zuiver conjuncturele compensatie dus — en de kapitaalexport, welke zowel conjunctureel als structureel een oplossing kan brengen. Indien en voor zoverre dit niet het geval is, ziet schrijver een aanvullende taak voor de Overheid in een gesynchroniseerde leningsactiviteit. Doelmatiger dan het zonder enige conjunctuurpolitieke discriminatie wegbelasten en aan de consumptie toevoeren van grote delen der middelmatige en hoge inkomens alsmede van de gereserveerde winsten van de bedrijven (zoals tegenwoordig *à la mode*), acht schrijver nl. het stelselmatig plaatsen van leningen. Aanbieding van een lening werkt immers precies daar, waar het geld renteloos ter beschikking ligt. Van belang acht hij tevens — en hier ligt een tegenstelling met de ten deze gevestigde mening —, dat de objecten welke uit deze leningen worden gefinancierd niet noodzakelijk zo arbeidsintensief mogelijk behoren te zijn. Integendeel, het geld moet naar die punten worden gedirigeerd, waar een omslag het eerst staat te vrezén, nl. de machine-industrie en de bouwsector.

Het valt op, dat Prof. Goudriaan wél de remedies in het geval van overbesparing als een betrekkelijk afgerond geheel presenteert, doch in het geval van onderbesparing niet met zoveel woorden de benodigde maatregelen schildert. Valt hieruit af te leiden, dat hij een verlaging van het bestaande niveau der belastingen als middel voor een chronische onderbesparing zó voor de hand liggend acht, dat vermelding overtollig zou zijn?

Het aperçu van het systeem van stabilisatie ware niet volledig, zonder de disconto- en open-markt-politiek als tweede aanvullende overheidstaak in de monetaire sfeer te noemen. Zoals bekend gaat deze politiek mank aan het euvel, dat zij soms nog wél er in slaagt de hausse af te remmen, zonder dat zij nochtans in staat is gebleken de omslag in een ernstige baisse te kunnen beletten. Gecombineerd echter met de boven beschreven regulatie der grondstoffenprijzen en die van de kapitaalgoederensfeer slaat schrijver de kans voor het effectief blijven van deze middelen veel hoger aan. Zelfs ziet hij de disconto- en open-markt-politiek als het noodzakelijk sluitstuk op de grondstoffenv valuta. Bij uitstek zijn zij nl. het middel voor de beheersing en de regulatie van de grootte der gevaloriseerde voorraden. Omgekeerd is weer de grondstoffenv alarisatie voorwaarde voor het effectief worden van deze klassieke middelen der monetaire politiek.

Betrekkelijk onlangs nog heeft Myrdal er op gewezen, dat het niet zo zeer theoretische of ideologische overwegingen zijn geweest die tot een centralisering der planning hebben geleid ⁵⁾. Veel belangrijker is de omstandigheid geweest, dat de twee elkaar opeenvolgende wereldoorlogen met de daartussen gelegen depressie van ongekende diepte hebben genoopt tot een direct ingrijpen op talloze detailpunten. De overall-allure die de huidige planning in vele landen kenmerkt ziet Myrdal daarom slechts als een secundair gevolg van de „detailplanning in den wilde weg”, als een gevolg dat onvermijdelijk is zodra de chaos der elkaar doorkruisende en tegenwerkende maatregelen voor de leidinggevende figuren niet meer hanteerbaar blijkt.

Nu lijkt het geen twijfel, of deze centralisatie van het ongecoördineerde ingrijpen tot overall-planning heeft de

⁵⁾ Manchester School of Economics and social studies, Januari 1951.

verschillende landen, elk op zichzelf beschouwd, veel beter toegerust tot het opvangen van een depressie. Evenmin echter lijdt het twijfel, dat deze versterkte planning op nationale basis internationale gezien uit zichzelf zeker niet tot het best denkbare resultaat moet voeren. En wat de mogelijkheden op nationale schaal betreft, hier heeft Prof. Witteveen de vinger op althans één zeer wonde plek gelegd.

Om deze redenen dringt het door Prof. Goudriaan ontworpen stelsel, dat een *sluitend systeem van automatisch werkende stabilisatoren* pretendeert te geven, zich als een te prefereren alternatieve mogelijkheid van conjunctuurbeheersing op. Als voordelen biedt het de mogelijkheid tot een internationale samenwerking op reële basis, waarbij niet alleen van internationaal maar ook van nationaal gezichtspunt gezien, als nevenvoordeel geldt, dat de onberekenbaarheid t.a.v. tijdstip, aard en intensiteit van het ingrijpen door een centrale Overheid wordt teruggedrongen naar een zeer veel beperktere sfeer van „aanvullende maatregelen” dan thans nog het geval is.

Ongetwijfeld kunnen tegen *Economie in zestien bladzijden* zowel wat de opzet als de daarin ontwikkelde gedachtegang betreft bezwaren van de meest uiteenlopende aard worden aangevoerd. Van de opzet kan worden gezegd

dat hij op zijn minst genomen bizar is en weinig geschikt om indruk te maken op hen, wie de materie uiteindelijk aangaat. T.a.v. de ontwikkelde theorieën op het gebied der economische politiek geldt, dat nog veel vraagt om reformulering, nadere adstructie of bewijs.

Het ware evenwel onbillijk om dit laatste de auteur aan te rekenen. Van één alleen werkende economist mag niet worden verwacht, dat hij de ideale oplossing van het zo veelomvattende conjunctuurvraagstuk in haar glanzende volmaaktheid aan ons zal overdragen, zoals het hoofd van Zeus eertijds Pallas Athene. Het ware daarom te overwegen, in hoeverre het thans door Prof. Goudriaan ontwikkelde stelsel als één geheel genomen, tot basis van een gecoördineerd researchprogramma zou kunnen worden gemaakt. Naast elkaar zijn daaraan te onderscheiden conjunctuur-theoretische, monetaire, bedrijfseconomische en organisatorische aspecten. Ons land geniet een zekere reputatie voor de wijze waarop zijn economen op velerlei gebied het praktische met het theoretische weten te verbinden. Het lijkt daarom mogelijk en tevens een aangelegenheid van nationaal belang, dat de prioriteit welke Prof. Goudriaan zich ook thans weer op wetenschappelijk terrein heeft weten te verwerven, ditmaal niet zonder praktische vruchten blijft.

's-Gravenhage.

Dr P. J. VERDOORN.

Een nieuwe benadering van een Nederlands industrieel probleem

Het prijsverloop op de zwavelzuurmarkt pleegt door velen met bijzondere belangstelling te worden gade geslagen, omdat het als een conjunctuurbarometer kan worden beschouwd. Daar zwavelzuur bij de fabricage van een lange reeks belangrijke industriële producten wordt toegepast, de reservecapaciteit van deze industrie in haar geheel genomen gering is en het internationale zwavelzuurtransport kostbaar, ontstaat in tijden van bedrijvigheid schaarste en is de afzet in het tegengestelde geval moeilijk. Zoals steeds in tijden van oorlog en oorlogsdreiging, werd sedert „Korea” de Nederlandse zwavelzuurpositie moeilijk, hetgeen tot uiting komt in de huidige prijzen van het product en van de zwavelhoudende grondstoffen.

Degenen, die zich voor het economisch welzijn van Nederland verantwoordelijk voelen, hebben getracht zich zo zorgvuldig mogelijk rekenschap te geven van oorzaken en gevolgen, die zich hierbij voordoen. Een voortdurend gebrek aan zwavelzuur zou een knelpunt veroorzaken bij de opvoering van de industriële productie en een probleem scheppen, dat anders moet worden aangevat dan een tijdelijke schaarste.

In verschillende andere Westeuropese landen doet zich een dergelijk probleem voor, zodat het de moeite waard is ook aandacht te schenken aan de situaties, welke zich daar voordoen.

Men moet bij de beoordeling van de toekomstige zwavelzuurbehoefte rekening houden met de aard van het industrieel gebruik van dit product. Zwavelzuur is nl. veelal een hulpstof, hetgeen wil zeggen, dat het in het algemeen geen integrerend deel is van de eindproducten waarvoor het wordt gebruikt. Het is bijv. in bepaalde sectoren van de kunstmestindustrie technisch zeer wel mogelijk over te gaan op procédé's, waarbij weinig of geen zwavelzuur behoeft te worden gebruikt. Men mag zich echter niet voorstellen, dat dit aanstonds kan worden gerealiseerd, zeker niet in een tijd, waarin het verdelen van de beschikbare kapitalen over verschillende investeringen bijzonder zorgvuldig moet worden overwogen. Niettemin zullen hoge zwavelzuurprijzen op den duur hun invloed niet missen op de mate, waarin dit geschiedt.

De industrieën, welke vooraansnog zwavelzuur in hun productie willen blijven toepassen, zullen met dit vooruitzicht in de naaste toekomst niet zijn gebaat. Bovendien is het, zoals het verleden heeft geleerd, geenszins onwaarschijnlijk, dat dergelijke besparingen op het gebruik van zwavelzuur een illusie zullen blijven, omdat zich tegelijkertijd nieuwe toepassingen van zwavelzuur voordoen.

In Nederland zal het binnenkort zo zijn, dat de industriële behoefte aan zwavelzuur kan worden gedekt door de gezamenlijke productiecapaciteit van de Nederlandse fabrieken. Tot dusverre werd nog een hoeveelheid uit België betrokken. De nadruk moge echter worden gelegd op „capaciteit”, want het is de aanvoer van de grondstoffen, grotendeels uit het buitenland afkomstig, waardoor moeilijkheden zijn ontstaan, welke uitgaan boven hetgeen in een tijd van toenemende industrialisatie moest worden verwacht. Het betreft hier voornamelijk pyriet (zwavelhoudend ijzererts) en hoewel de aanvoer onregelmatig en tegen hoge prijzen geschiedde, mag de Nederlandse industrie zich nog gelukkig prijzen ten opzichte van bijv. de Engelse.

Toen ongeveer een jaar geleden de Amerikaanse uitvoer van elementaire ruwe zwavel drastisch werd verminderd, trof dit in de eerste plaats de Engelse zwavelzuurindustrie, welke zich sedert de tweede wereldoorlog voor ruim de helft op basis van de Amerikaanse zwavel had ingesteld. Dit was een grote tegenslag, niet alleen omdat deze natuurlijke zwavel naar verhouding goedkoop werd geleverd en bovendien daarmede op voordelige wijze zwavelzuur kon worden geproduceerd, maar vooral, omdat deze grondstoffenvoorziening abrupt werd beperkt. Onder deze omstandigheden ontstond in Engeland een verhoogde vraag naar andere grondstoffen, bijv. pyriet, een vraag, waarop geen onmiddellijke vermeerdering van de pyrietaanvoer is gevolgd. De hoge scheepsvrachten van de laatste tijd hebben mede een prijsstijging van deze zwavelhoudende grondstof veroorzaakt.

Ook België ondervond nadeel van het gebrek aan Amerikaanse ruwe zwavel, dat niet als tijdelijk wordt beschouwd en dit bleef niet zonder gevolgen voor de Nederlandse

verbruikers, die nog gewoon waren een aanvullende hoeveelheid zwavelzuur in België aan te kopen.

Of de hierboven bedoelde terugslag op de aanvoer van pyriet van tijdelijke of van blijvende aard zal blijken te zijn, is een vraag, die verschillend, doch steeds speculatief wordt beantwoord.

Het antwoord hierop hangt n.l. af van optimisme of pessimisme ten aanzien van winbaar pyriet in verband met de behoefte aan zwavelzuur. Er bejndt zich enorm veel pyriet in de wereld, hetgeen niet zeggen wil, dat dit aanstonds en tegen redelijke prijzen beschikbaar kan komen. In Nederland wordt voornamelijk Spaans en Portugees en in mindere mate Grieks pyriet aangevoerd, doch de onregelmatige wijze, waarop dit geschiedt, wordt niet algemeen gewaardeerd.

Een betrekkelijk geringe hoeveelheid zwavelzuur wordt in Nederland geproduceerd als nevenproduct van de lood- en zinkbereiding.

De hoeveelheid, uiteraard afhankelijk van het hoofdproduct, zal waarschijnlijk niet veel kunnen toenemen. Sedert de oorlog zijn bovendien nog enige andere interessante procédés tot ontwikkeling gebracht, waardoor de zwavelzuurproductie, al of niet rechtstreeks, kan worden verhoogd. Men is er namelijk in geslaagd zowel de zwavel uit Nederlandse steenkool als die uit bepaalde, in Nederland ingevoerde en verwerkte aardolie te winnen. Voorlopig gaat het hier nog niet om zodanige kwantiteiten, dat de Nederlandse zwavelzuurindustrie, welke in hoofdzaak op basis van pyriet werkt, andere mogelijkheden mag verwaarlozen. Een dergelijke mogelijkheid is gelegen in een delfstof van Nederlandse bodem, waaraan tot dusverre betrekkelijk weinig aandacht werd geschonken, n.l. gips-anhydriet. De speciale aandacht is gevallen op een procédé, waardoor zwavelzuur van goede kwaliteit — en bovendien portlandcementklinker als tussenproduct voor de cementindustrie — kan worden gemaakt uit anhydriet (CaSO_4) of, zij het tegen hogere kosten, uit gips ($\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$). Hierdoor worden perspectieven geopend voor de zwavelzuurindustrie in die landen, waar de genoemde grondstoffen in de bodem zijn aangetroffen.

Voor al in Engeland trekt dit procédé veel belangstelling hetgeen voor de hand ligt, omdat men zich daar, zoals hierboven werd toegelicht, voor de directe noodzakelijkheid zag gesteld om te zien naar andere zwavelhoudende grondstoffen dan de Amerikaanse ruwe zwavel. Bovendien had I.C.I. het procédé, dat gedurende de eerste wereldoorlog bij I.G. Farben door Müller en Kühne werd ontwikkeld, reeds enkele tientallen jaren met succes in praktijk gebracht.

Nu is het reeds lang bekend, dat ook in enkele Noordelijke en Oostelijke provincies van Nederland gips en gips-anhydriet in de bodem aanwezig zijn, zodat het al dadelijk aantrekkelijk lijkt deze zwavelhoudende grondstoffen van het eigen land te gebruiken. De kwaliteit van de lagen is echter niet nauwkeurig bekend, evenmin als de plaatsen waar deze mijnbouw met het grootst mogelijke succes ter hand zou kunnen worden genomen.

Dit zijn vragen, waaraan men niet voorbij kan gaan, integendeel, zij moeten zo goed mogelijk worden beantwoord voordat de volgende vraag: of het mogelijk zou zijn op een dergelijke grondstoffenbasis een fabriek van zwavelzuur en klinker te vestigen, aan de orde kan komen. Immers, globale berekeningen zijn voldoende om aan te tonen, dat het een duur procédé is en dat de kostprijs van het aldus te produceren zwavelzuur waarschijnlijk zal komen te liggen of iets beneden, of ongeveer gelijk aan een zodanige marktprijs van zwavelzuur als in normale tijden mag worden verwacht.

Het prijsverloop van zwavelzuur heeft evenwel steeds een grillig beeld vertoond en men zou zeer onverstandig doen de vestiging van een nieuwe zwavelzuurindustrie te motiveren met de huidige hoge prijzen, zonder rekening te houden met de lage prijzen, welke in het verleden daarmede steeds hebben afgewisseld.

Het ligt voor de hand, dat de kosten van de grondstof een belangrijke rol spelen bij de berekening van de rentabiliteit van een dergelijke productie. Het zal daarom nodig zijn te trachten deze goedkoop te verkrijgen. De kans bestaat de grondstof tevens te gebruiken voor het vervaardigen van bouwplaten en stucadoorgips, misschien ook voor de productie van zwavelzure ammoniak. Deze mogelijkheden verdienen zorgvuldige overweging, daar zij de gips-, of gipsanhydrietmijnbouw een grotere bedrijfsomvang kunnen verschaffen.

De levensvatbaarheid van een onderneming, welke zwavelzuur en portlandcementklinker zou produceren, hangt uiteraard mede af van de opbrengst van het laatstgenoemde product. Als gunstig vooruitzicht zou mogen gelden, dat de productie van cement in Nederland niet meer is dan de helft van het binnenlandse verbruik, zodat de afzetmogelijkheden van de klinker niet ongunstig lijken.

De Nederlandse cementprijzen zijn overigens steeds aan de lage kant gebleven, waaruit volgt, dat men van de opbrengst van de klinker geen hoge verwachtingen mag hebben. De reeds opgedane ervaringen met portlandcementklinker, gemaakt uit deze grondstof, doen verwachten, dat deze, verwerkt tot portland- of hoogoven-cement, aan de Nederlandse eisen op dit gebied zullen voldoen.

* * *

Hiermede is getracht de achtergrond te schetsen, waartegen het werk van de Stichting Anhydrietonderzoek moet worden gezien.

De Nederlandse Regering en enige grote industriële en financiële ondernemingen, die hierin samenwerken, hebben onlangs in deze Stichting een bedrag van f 1 mln afgezonderd, met behulp waarvan het antwoord zal worden gezocht op de waarlijk niet eenvoudige vraagstukken, welke hierboven werden aangeduid.

De Regering stelt, zoals blijkt uit een wet van 5 Maart 1952, f 500.000 beschikbaar, waarmede de bijdrage van de gezamenlijke deelnemers uit het bedrijfsleven wordt verdubbeld.

De Stichting zal de nodige exploraties doen verrichten naar het voorkomen van anhydriet en gips in de Nederlandse bodem en het mijnbouwkundige aspect daarvan doen onderzoeken. Met gebruikmaking van deze kennis zal een zo goed mogelijke berekening worden gemaakt van de rentabiliteit van een of meer industrieën op deze grondstoffenbasis. De Stichting zal zich daarbij stellen op het standpunt, dat uitsluitend overwegingen van bedrijfs-economische aard mogen gelden.

Aldus hoopt men zich een zakelijk oordeel te kunnen vormen over een aangelegenheid, welke alleszins de moeite waard is, doch tot dusverre meer op technisch dan op economisch verantwoorde wijze naar voren werd gebracht. Dit kan degenen, die de verdienste hebben, dat zij mede de aandacht hebben gevestigd op de kans een der weinige Nederlandse delfstoffenbevorderlijk te doen zijn voor de nationale welvaart, niet anders dan aangenaam zijn.

Wellicht zal het te zijner tijd mogelijk zijn in dit blad iets mede te delen over de resultaten, welke deze onderzoeken mogen opleveren.

Het wetsontwerp houdende bepalingen inzake vervanging van het fiscale noodrecht

Nu bovengenoemd wetsontwerp door de Staten-Generaal is aangenomen verdient het aanbeveling eens na te gaan over welke bevoegdheden de fiscus thans zal gaan beschikken. Ik wil mij hierbij beperken tot enkele opmerkingen over art. 3 en het 2de lid van art. 6.

Hoofdstuk I van het ontwerp heeft betrekking op de plicht om aan de fiscus gegevens te verstrekken en inzage te verlenen van boeken en bescheiden. Krachtens art. 2 is „een ieder” verplicht ten behoeve van de regeling van zijn *eigen* belastingen aan de inspecteur inlichtingen te geven, boeken over te leggen enz. Art. 3 handelt over de verplichting aan de inspecteur inzage van boeken en bescheiden te verstrekken voor het verzamelen van gegevens ten behoeve van de belastingheffing van *derden* (leveranciers, afnemers enz.).

Reeds vóór de oorlog werden door de fiscus gegevens verzameld ten behoeve van de belastingheffing van *derden*. In de eerste plaats bevatte een aantal belastingwetten bepalingen op grond waarvan de belastingadministratie bepaalde gegevens kon verkrijgen; voorts werd een boekenonderzoek, ingesteld door de Inspectie der belastingen of de Rijksaccountantsdienst, soms gebruikt om tegelijk gegevens ten aanzien van *derden* te verzamelen.

Het belang van deze controlemiddelen werd blijkbaar zo groot geacht, dat de belastingadministratie in 1945 ook op dit terrein met bijzondere bevoegdheden werd toegerust. Herinnerd moge worden aan de Beschikking Fiscale Recherche, het Besluit Renpaarden, de Beschikking Safeonderzoek en last but not least aan het befaamde art. 10 van het Buitengewoon Navorderingsbesluit.

Op grond van laatstgenoemd artikel was *een ieder* zonder beperking verplicht niet alleen voor zijn eigen belastingen maar ook voor die van *derden* de gegevens te verschaffen (mondeling of schriftelijk) die de inspecteur verlangde. Het was daarbij onverschillig of men al of niet een bedrijf of een beroep uitoefende; bovendien werd geen enkele plicht tot geheimhouding erkend.

De strekking van dit artikel was zo ruim, dat de *nog steeds van kracht zijnde* bepalingen in andere wetten op de achtergrond geraakten. Indien de inspecteur gegevens wens- werden deze dan ook meestal gevraagd op grond van dit artikel.

Ingevolge art. 19 van het wetsontwerp zal het Buitengewoon Navorderingsbesluit worden ingetrokken en daarmee zal een einde zijn gekomen aan de grote bevoegdheden waarover de inspecteur krachtens art. 10 van dit besluit beschikte (slechts voor de heffing van de Vermogensaanwasbelasting en de vermogensheffing ineens behoudt het nog enige jaren zijn rechtskracht).

De nieuwe regeling is vervat in art. 3 van het ontwerp, luidende:

„1. Hij die hier te lande een bedrijf of zelfstandig beroep uitoefent, is gehouden desgevorderd aan de inspecteur de op dat bedrijf of beroep betrekking hebbende boeken en andere bescheiden, waarvan de kennisneming van belang kan zijn voor de vaststelling van de feiten, welke invloed kunnen uitoefenen op de heffing van enige Rijksbelasting van *derden*, ter inzage te verstrekken.

2. Elke organisatie van bedrijfs- of beroepsgenoten en elke organisatie of instelling van of voor het bedrijfsleven met uitzondering van een lichaam als bedoeld in artikel 152 van de Grondwet is gehouden desgevorderd aan de inspecteur haar boeken en bescheiden, waarvan de kennisneming van belang kan zijn voor de vaststelling van de feiten, welke invloed kunnen uitoefenen op de heffing van enige Rijksbelasting van *derden*, ter inzage te verstrekken.

3. Een lichaam als bedoeld is in artikel 152 van de Grondwet, dat uitkeringen doet, is gehouden desgevorderd aan de inspecteur terzake gegevens te verstrekken”.

Hieruit blijkt, dat men slechts verplicht is toe te laten, dat de fiscus *inzage* neemt, terwijl krachtens het fiscale noodrecht (art. 10 B.N.B.) de verplichting kon worden

opgelegd om *schriftelijk* gegevens te verstrekken, hetgeen meermalen veel extra-arbeid heeft gevergd. De Memorie van Toelichting merkt hierover op, dat volgens de nieuwe bepalingen „*niemand verplicht is actieve medewerking te verlenen* voor de belastingheffing van *derden*”.

Een ander punt van betekenis is, dat niet meer *een ieder*, maar in het algemeen slechts bedrijven en beoefenaars van zelfstandige beroepen, alsmede organisaties van bedrijfs- of beroepsgenoten (bijv. kartelbureaux) tot inzage geven zijn verplicht. Voorts verdient het opmerking, dat het vóóroorlogse zgn. bankgeheim niet is hersteld.

Overheidsinstanties worden niet genoemd en behoeven op grond van art. 3 dus geen inzage van hun administraties te verstrekken; met uitzondering echter n.m.m. van overheidsbedrijven, daar deze wellicht door de fiscus als bedrijf en niet als overheidsinstantie zullen worden beschouwd.

Het komt mij voor, dat bij velen de gedachte zal heersen, dat thans *alle* bevoegdheden van de fiscus ten aanzien van het verzamelen van gegevens met betrekking tot *derden*, zijn geregeld in bovengenoemd artikel. Nu de Regering de tijd gekomen achtte het fiscale noodrecht te vervangen, had men mogen verwachten, dat deze materie op uniforme wijze zou worden geregeld en art. 3 een duidelijke afbakening van het terrein zou hebben betekend.

Helaas is dit niet het geval. Ik heb er terloops reeds op gewezen, dat in andere belastingwetten bepalingen voorkomen welke nog steeds van kracht zijn en welke aan de inspecteur méér bevoegdheden geven dan uit het nieuwe art. 3 is af te leiden.

De volgende bepalingen mogen hier worden genoemd:

- a. art. 105 van de Wet op de Inkomstenbelasting 1914 juncto art. 57 van de Inkomstenbelasting 1941 en art. 52 ter van de Vermogensbelasting. Deze vrijwel gelijk-luidende artikelen verplichten de gemeentebesturen kosteloos de inlichtingen te verschaffen, die hun door 's Rijks ambtenaren voor de uitvoering van deze wetten worden gevraagd;
- b. art. 1 van de Vierde Uitvoeringsbeschikking Inkomstenbelasting 1941, dat „*een ieder*” verplicht aan de inspecteur op diens aanvraag een schriftelijke opgave te verstrekken van de personen aan wie men betalingen heeft gedaan wegens verrichte arbeid (Personen, die hun arbeid in dienstbetrekking of in de uitoefening van een bedrijf hebben verricht, behoeven niet in de opgave te worden begrepen);
- c. art. 29 van de Winstbelasting, juncto art. 32 van de Vennootschapsbelasting, dat o.a. bepaalt: „*ieder* die met enige werkzaamheid den openbaren dienst betreffende belast is, is verplicht aan de ambtenaren van 's Rijks belastingen kosteloos alle gevraagde inlichtingen te geven nopens hetgeen door of in verband met deze werkzaamheid te zijner kennis is gekomen” en verder in het 2de lid van dit artikel: „De volgens het eerste lid tot het geven van inlichtingen verplichte personen kunnen zich niet met vrucht beroepen op de omstandigheid, dat zij uit hoofde van hun ambt of betrekking tot geheimhouding verplicht zijn, zelfs al mocht deze hun bij enig wetsvoorschrift zijn opgelegd”;
- d. art. 87 van de Successiewet, welk artikel verzekeraars verplicht opgave te verstrekken nopens uitkeringen uit levensverzekering.

Andere bepalingen zijn nog art. 27 van de Omzetbelasting en art. 18 van de Zegelwet.

We zien hieruit, dat de inspecteur in bepaalde gevallen

dus nog wél actieve medewerking kan verlangen en verder, dat ook de overheidsinstanties soms tot medewerking zijn verplicht.

Het is te hopen, dat bij de algehele herziening van het belastingrecht, welke in voorbereiding is, ook deze materie de aandacht krijgt die ze verdient.

Tenslotte wil ik nog een enkele opmerking maken over het 2e lid van art. 6 van het ontwerp, dat het *verschoningsrecht* behandelt. Het luidt: „voor een weigering om te voldoen aan de in artikel 3 omschreven verplichtingen kunnen bedienaren van de godsdienst, notarissen, advocaten en procureurs, geneeskundigen en apothekers zich beroepen op de omstandigheid, dat zij uit hoofde van hun stand, ambt of beroep tot geheimhouding verplicht zijn”.

Blijkens het Voorlopig Verslag van de Tweede Kamer was de Commissie voor de Belastingen van oordeel, dat ook aan accountants en belastingconsulenten het verschoningsrecht moest worden toegekend, aangezien zij wat dit onderwerp betreft als vertrouwenslieden geheel op dezelfde lijn met advocaten staan.

De Regering heeft dit denkbeeld verworpen, waarbij haar voornaamste argument was, dat het beroep van accountant resp. belastingconsulent niet is geregeld en dat deze vertrouwenslieden „niet aan een allen omvattend tuchtrecht of toezicht zijn onderworpen”. (Moge dit voor de belanghebbenden een extra aansporing zijn op wettelijke regeling van het beroep aan te dringen!).

De Minister heeft echter bij de mondelinge behandeling van het wetsontwerp toegezegd, dat aan de belastingdienst een aanwijzing zal worden gegeven, dat inzage van door accountants en belastingconsulenten verstrekte adviezen en gevoerde correspondentie niet behoeft te worden verstrekt.

De belastingambtenaren zullen zich hiernaar hebben te gedragen maar indien een belastingzaak strafrechtelijk wordt vervolgd kan deze aanwijzing geen betekenis meer hebben, daar voor de justitiële autoriteiten alleen de bestaande wetgeving geldt en zoals bekend mag worden verondersteld heeft de Hoge Raad voor accountants en belastingconsulenten een verschoningsrecht nog steeds niet erkend. In dergelijke gevallen zullen de door accountants en belastingconsulenten verstrekte adviezen en gevoerde correspondentie dan ook zo nodig als bewijsmateriaal aan de rechter worden voorgelegd.

Mede in verband met het feit, dat het aantal strafzaken betreffende belastingontduiking de laatste tijd sterk toeneemt, lijkt het mij nuttig hierop de aandacht te vestigen.

Amstelveen.

H. KLUIN.

AANTEKENINGEN

Engeland en onze bloembollenexport

Indien een aantal willekeurige Nederlanders wordt gevraagd, of zij eens een drietal belangrijke Nederlandse exportproducten willen noemen, dan bestaat er, naar ons is gebleken, een grote kans, dat zij — als zij tenminste een antwoord weten te geven — in acht van de tien gevallen als één dezer producten bloembollen noemen. Dit is op zichzelf niet zo verwonderlijk; bloembollen zijn een typisch Nederlands product, waarop herhaaldelijk in de pers de aandacht wordt gevestigd en dat derhalve sterk tot de massa spreekt.

Wanneer men deze antwoorden toetst aan de gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek, dan blijken zij goed met de waarheid overeen te stemmen. Bloembollen vormen inderdaad een zeer belangrijke Nederlandse uitvoerpost; in de jaren 1948 t/m 1951 bedroeg de bloembollenexport, gerekend naar de waarde, gemiddeld ruim 2 pCt van de totale Nederlandse export, hetgeen in ons

land voor één enkel product een hoog percentage mag worden genoemd.

Het Verenigd Koninkrijk neemt van oudsher onder de Nederlandse bloembollenafnemers een dominerende positie in. Zoals onderstaande tabel doet zien, stond Engeland zowel in 1938 als gedurende de laatste jaren — met uitzondering van 1950 — in dezen op de eerste plaats. Het aandeel van dat land in de waarde van onze bloembollenexport varieerde de laatste drie jaren van rond 25 tot 35 pCt, terwijl het in 1938 meer dan 50 pCt bedroeg.

De belangrijkste afnemers van bloembollen ¹⁾.

Landen	1938		1949		1950		1951	
	in mln gld.	in pCt	in mln gld.	in pCt	in mln gld.	in pCt	in mln gld.	in pCt
Ver. Koninkrijk	16,6	53,0	26,9	32,3	27,5	24,6	44,6	33,4
Ver. Staten	4,0	12,8	20,6	24,7	29,5	26,4	31,5	23,6
Zweden	2,6	8,3	7,3	8,8	13,3	11,9	15,5	11,6
Duitsland	2,4	7,7	6,3	7,6	16,0	14,3	10,8	8,1
Frankrijk	1,2	3,8	6,6	7,9	8,4	7,5	10,8	8,1
Totaal	26,8	85,6	67,7	81,2	94,7	84,6	113,2	84,7
Totale bloembollenexport	31,3	100	83,4	100	111,9	100	133,7	100

¹⁾ Bron: C.B.S.

Zoals bekend, heeft Engeland de laatste tijd weer met betalingsbalansmoeilijkheden te kampen, moeilijkheden, waarvoor o.a. een oplossing wordt gezocht door middel van beperkingen op de invoer. Het ligt voor de hand, dat een „zacht” artikel, zoals bloembollen, zich leent voor aanzienlijke importrestricties. Eén dezer dagen heeft men dan ook in de courant kunnen lezen, dat de Engelse Regering de invoer van bloembollen uit Europese landen ten opzichte van 1951 met ongeveer 55 pCt zal verminderen. Terwijl voor België en Frankrijk is bepaald, dat tot eind 1952 de invoer van bloembollen slechts met vergunning zal mogen geschieden, geldt voor Nederland, dat de Britse invoer voor de rest van het jaar niet meer dan £ 2,4 mln c.i.f. — hetgeen neerkomt op ruim f 25 mln — zal bedragen, zonder dat van een stelsel van individuele vergunningen gebruik behoeft te worden gemaakt.

De tot nu toe geëxporteerde hoeveelheden bloembollen vallen derhalve buiten het zojuist genoemde contingent. Aangezien het exportseizoen begint in de maanden Juli en Augustus, zijn deze hoeveelheden slechts gering; volgens gegevens van het Bedrijfschap voor Sierteeltproducten werd van 1 Januari tot 24 Mei j. voor een bedrag van ruim f 3 mln — iets meer dan in de vergelijkbare periode van 1951 — aan bloembollen naar Engeland geëxporteerd. Uitgaande van deze gegevens en het contingent van £ 2,4 mln, betekenen de Britse maatregelen derhalve, dat de uitvoer van bloembollen naar Engeland dit jaar ongeveer f 28 mln, of ca 35 pCt minder dan in 1951, zal bedragen.

Een verbetering van de Engelse betalingsbalanspositie is van grote betekenis; en dat niet alleen voor Engeland!

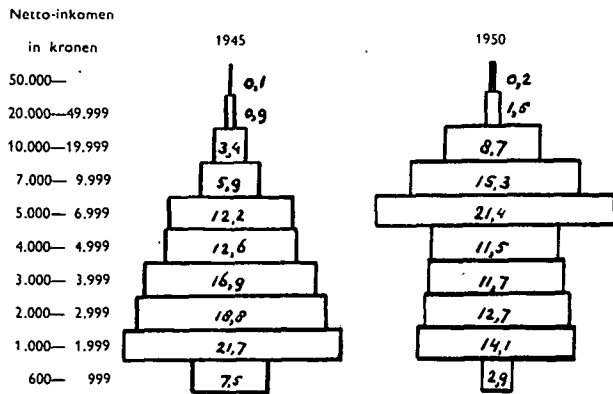
Verschuivingen in de inkomensverdeling in Zweden

De na-oorlogse economische ontwikkeling in Zweden heeft geleid tot verschuivingen in de inkomensverdeling volgens inkomensklassen en inkomensbronnen. In onderstaande grafiek en tabel, die beide zijn ontleend aan „Index”, een kwartaaluitgave van „Svenska Handelsbanken”, wordt omtrent deze verschuivingen een indruk gegeven.

De grafiek geeft weer de procentuele verdeling der inkomensstrekkers volgens de verschillende inkomensklassen in 1945 en 1950. Belastingbetalers met een netto-inkomen van minder dan 600 kronen zijn hierin niet vermeld. Duidelijk komt de daling van het aantal personen met een netto-inkomen tussen de 600 en 5.000 kronen naar voren; in 1945 had nog bijna 80 pCt van de belastingbetalers een

lager inkomen dan 5.000 kronen, in 1950 nog maar iets meer dan 50 pCt. De toeneming van het aantal personen in de hogere inkomensklassen is opvallend, vooral in de klassen van 5.000 tot 6.999 kronen en van 7.000 tot 9.999 kronen. Het aantal inkomensstrekkers met een netto-inkomen van meer dan 600 kronen per jaar is van 3.075.000 in 1945 gestegen tot 3.401.400 in 1950; het gemiddelde inkomen steeg gedurende diezelfde periode van 4.023 tot 5.698 kronen.

Procentuele verdeling der inkomensstrekkers volgens inkomensklassen.

De oorzaken van deze verschuivingen liggen slechts ten dele bij de depreciatie van het geld gedurende de periode 1945-1950, als belangrijkste oorzaak moet eerder worden genoemd de sterke stijging van het reële inkomen van de grote meerderheid der inkomensstrekkers in de na-oorlogse periode. Wanneer wordt uitgegaan van de index van de kosten van levensonderhoud, dan kan worden geconstateerd, dat de depreciatie van het geld tussen 1945 en 1950 ongeveer 10 pCt bedroeg, terwijl de stijging van het gemiddelde inkomen neerkomt op 42 pCt.

In de tabel is de omvang van het inkomen van alle belastingbetalers — natuurlijke personen en Zweedse ondernemingen — in 1945 en 1950 weergegeven, alsmede de verdeling van deze inkomens volgens inkomensbronnen.

Verdeling van het inkomen volgens inkomensbronnen.

Inkomens uit:	1945		1950		Toeneming 1945-1950	
	in mln kr.	in pCt	in mln kr.	in pCt	in mln kr.	in pCt
Agrarisch eigendom	1.063	7,7	1.523	7,0	+ 460	+ 43,3
Andere onroerende goederen	305	2,2	358	1,6	+ 53	+ 17,4
Zaken	2.429	17,5	3.587	16,6	+ 1.158	+ 47,7
Arbeid	9.622	69,3	15.651	72,3	+ 6.029	+ 62,7
Kapitaal	465	3,3	527	2,4	+ 62	+ 13,3
Totaal	13.883	100,0	21.647	100,0	+ 7.764	+ 55,9

Zoals de tabel doet zien is het totale bij de belastingen opgegeven inkomen van 1945 tot 1950 gestegen met bijna 56 pCt. De toeneming der inkomens uit de diverse inkomensbronnen varieert sterk; het sterkst is zij bij „arbeid”, het geringst bij „kapitaal”. Voorts blijkt, dat het aandeel van de inkomensbron „arbeid” in het totale inkomen is gestegen, terwijl dat der inkomens uit alle andere bronnen is teruggelopen.

MEDEDELING

Verkort jaarverslag van het Nederlandsch Economisch Instituut over 1951

De balans opmakende over 1951 kan het Instituut terugzien op een mengeling van verblijdende en droeve gebeurtenissen, waarvan hieronder de markante naar voren zullen worden gebracht. De meest droeve is wel het verscheiden van de heer R. Mees, één der oprichters van het

Instituut en vele jaren lid van het Dagelijks Bestuur. Zijn warm medeleven met de ontwikkeling van het Instituut maakte dat nooit tevergeefs een beroep op zijn bezonken oordeel werd gedaan.

Curatorium.

Statutair waren aan de beurt van aftreden, de Curatoren J. H. Gispen en M. W. Holtrop. De heren R. A. H. M. Dobbelman, W. H. Fockema Andreae en C. A. Klaasse aanvaardden de benoeming tot Curator. De heer Fockema Andreae werd tevens bereid gevonden de heer Suermond als penningmeester op te volgen. Het Curatorium is thans als volgt samengesteld:

Ir St. van Schaik, Voorzitter
 Ir A. Plate Azn, Onder-Voorzitter
 Mr W. H. Fockema Andreae, Penningmeester

Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden
 Mr R. A. H. M. Dobbelman
 Prof. Dr J. F. ten Doesschate
 Prof. Dr H. J. Frietema
 Dr Ir Ch. Th. Groothoff
 Drs C. A. Klaasse
 J. Kraayenhof
 Mr K. P. van der Mandele
 P. J. S. Serrarens
 Mr W. Suermond Wzn
 Drs D. J. Wansink
 P. F. Zimmerman

Directeuren en medewerkers.

In het directorium deden zich geen wijzigingen voor.

Met ingang van 1 September verliet de heer J. Hartog, adj. secretaris van de afdeling Economisch Onderzoek, wegens zijn benoeming tot lector in de wiskunde en statistische analyse aan de N.E.H., het Instituut. Hij bleef echter als adviseur aan het Instituut verbonden. De heer L. H. Klaassen volgde de heer Hartog als adj. secretaris op.

In de loop van het jaar werden verschillende medewerkers in een functie bij de N.E.H. benoemd. Deze functies eisen slechts een gedeelte van hun werktijd (1 à 2 dagen), zodat zij tevens in dienst van het N.E.I. kunnen blijven. De heer L. H. Klaassen werd benoemd tot lector in de statistiek, de heren Zuidema en Mulder tot co-assistent in de Alg. leer der economie.

Aan het einde van het jaar telde het Instituut 30 medewerksters en medewerkers, van wie 8 doctorandi en 10 doctoraal studenten.

Werkzaamheden.

Tot de verheugende resultaten behoort, dat de belangstelling voor het weekblad „Economisch-Statistische Berichten”, zoals deze tot uitdrukking komt in het aantal abonné's en leden, voor het eerst sinds 1949 geen verdere teruggang vertoonde.

Aantal leden en abonné's (1947 = 100)

per 1/1	Aantal
1947	: 100
1948	: 102
1949	: 108
1950	: 104
1951	: 100
1952	: 100

Na de oorlog bewoog het aantal leden en abonné's zich op een hoger peil dan voor de oorlog. Dit eensdeels onder invloed van de afsluiting gedurende deze periode, anderdeels als gevolg van de vele problemen waaromtrent men zich individueel of in groepsverband trachtte te oriënteren. Problemen, welke dikwijls, zeker in de eerste jaren,

een breedheid bezaten, die een minder gedetailleerde — en dus voor meer lezers aantrekkelijker — behandelde noodzakelijk maakten; minder gedetailleerd nl. dan in de periode waarin de hoofdtrekken van de economische ontwikkeling van Nederland, ook in haar verhouding tot het buitenland, meer vastlagen, het gevaar moest zijn. De veranderingen, welke te dien aanzien plaatsvonden, zijn de afnemende liquiditeit zullen waarschijnlijk de teruggang — welke ook t.a.v. een aantal andere periodieken kan worden geconstateerd — in belangrijke mate hebben bepaald. Het is verheugend, dat deze ontwikkeling in 1951 tot een einde kwam, terwijl in het begin van 1952 een wending ten goede kan worden geconstateerd. Stemt deze ontwikkeling, ook uit financiële overwegingen, tot tevredenheid, de genoegdoening werd wel in zeer sterke mate verstoord door de ontwikkeling van de zetkosten en drukkosten. Deze stegen de laatste twee jaren op bijna onrustbarende wijze.

Zet- en drukkosten „E.-S.B.”

(1947 = 100)
1947 : 100
1948 : 100
1949 : 100
1950 : 117
1951 : 134

Het behoeft geen betoog, dat het budget van „E.-S.B.”, onder invloed van deze en andere ontwikkelingen, in de laatste jaren nauwlettend in het oog moest worden gehouden. In ieder geval moest de interne research, welke het Instituut uit eigen middelen financiert, sterk worden ingekrompen.

De copiepositie was gedurende het afgelopen jaar, in het bijzonder gedurende de tweede helft, gunstig. Er verscheen, naast het maandelijks artikel over de Belgische geld- en kapitaalmarkt, een zevental Belgische artikelen. Een speciaal nummer werd gewijd aan vraagstukken van Europese samenwerking. In totaal werden gedurende 1951 acht redactionele artikelen gepubliceerd.

De interne research bleef in 1951 beperkt tot het onderzoek naar de positie en toekomstmogelijkheden van economen. Een aanvang werd gemaakt met de verwerking van de door middel van de enquêtes verkregen gegevens.

Verheugender is het over de opdrachtenafdeling te berichten. Werd aan het einde van het vorige verslag geconstateerd, dat mogelijk een afnemend wantrouwen bij het bedrijfsleven tegen de „theorie” kan worden geconstateerd, de ontwikkeling in 1951 heeft deze conclusie bevestigd. Aan vele opdrachtgevers wordt thans reeds sedert geruime tijd regelmatig advies uitgebracht, nieuwe opdrachtgevers wendden zich tot het Instituut. De poging aan het einde van de oorlog ondernomen om bedrijfsleven en gemeenten langs wetenschappelijke (in het bijzonder economische en economisch-statistische) weg van advies te dienen kan voorshands — mede gezien de gang van zaken in het begin van 1952 — als geslaagd worden beschouwd. De ontwikkeling van deze afdeling blijkt uit onderstaande tabel.

Opbrengst betaalde adviezen

(1947 = 100)
1947 : 40
1948 : 100
1949 : 92
1950 : 112
1951 : 139

Hoewel ook hier de kostenstijgingen — mede die samenhangend met de uitbreiding van de werkzaamheden — zich doen voelen, vertoonden de financiële uitkomsten over 1951 in vergelijking tot die van het voorgaande jaar een beter, zij het nog geen gunstig, resultaat.

Ten aanzien van de onderzoeken ten behoeve van

gemeenten kan worden opgemerkt, dat thans ook aan het gemeentebestuur van Haarlem adviezen worden uitgebracht. De onderzoeken voor het bedrijfsleven kunnen, naar onderwerp, met de volgende, niet uitputtende, opsomming worden aangeduid: de economische integratie van Europa; de invloed van de bewapening in de Verenigde Staten; de conjunctuur aldaar, evenals de invloed van de bewapening op de Europese conjunctuur; de omvang van de sociale voorzieningen in Nederland na de oorlog; de economische consequenties van de sociale verzekeringen in ons land; marktanalyses voor een aantal tropische en andere buitenlandse producten; marktanalyses voor een aantal Nederlandse producten; een structuuranalyse van een tweetal bedrijfstakken; verkeersproblemen. Verder kan nog worden vermeld, dat een conjunctuurdocumentatie voor de Verenigde Staten werd ontworpen.

Samenvattend kan worden gezegd, dat het Instituut, dat ook in 1951 geen belangrijke subsidie van binnenlandse en buitenlandse instellingen ontving, op een bevredigend jaar kan terugzien. In financieel opzicht werd vooruitgang geboekt, zij het ook, dat nog geen sluitend budget bereikt. De belangstelling voor de werkzaamheden blijft groeiende. Men mag slechts hopen, dat dit als een indicatie voor de kwaliteit van het gepresteerde is te beschouwen.

De waarnemend secretaris van Curatoren
J. TINBERGEN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De geldmarkt was gedurende de verslagweek ruim, met t.o.v. de vorige week onveranderde markt-disconto's en callgeld op $\frac{3}{4}$ pCt. Fundamenteel is er eigenlijk niets gewijzigd t.o.v. de situatie van vóór 19 Mei, toen de verandering van de afgifteprijzen voor nieuw schatkistpapier insing.

Uit hoofde van het betalingsbalansoverschot groeit het deviezenbezit van de Centrale Bank steeds verder. De banken verkrijgen door deze deviezenverkoop voortdurend nieuwe liquide middelen, en wel in zodanige omvang, dat ook thans van een ultimo-verkrapping praktisch op de geldmarkt niets te bespeuren viel. De eerste stand van 's Rijks Kas, na 19 Mei verschenen, nl. die per 23 Mei, gaf een stijging aan t.o.v. 15 Mei van het bedrag der 3- en 5-jarige schatkistbiljetten in omloop met f 69 mln, tegen een stijging van de schatkistpromessen (grotendeels met 1 jaar looptijd) met slechts f 4 mln, zodat waarschijnlijk wel reeds enige overgang van korter in langlopender schatkistpapier heeft plaatsgevonden.

Het is opvallend, hoe sterk de stijging van de geldhoeveelheid, die het spiegelbeeld is van de toeneming van het deviezenbezit, zich concentreert op het girale geld. De hoeveelheid giraal geld steeg van ult. Dec. 1951 op ult. April 1952 met f 160 mln; het chartale daalde in deze periode met f 23 mln. Neemt men in aanmerking, dat het netto-deviezenbezit in deze periode met f 570 mln toenam, dan volgt hieruit overigens dat er door andere factoren (vnl. vermoedelijk een kasoverschot van de Overheid) een aanmerkelijke geldvernietiging moet hebben plaatsgehad. Indien deze conclusie juist is, zou er dus kans bestaan op een verkrapping van de geldmarkt om dubbele redenen, in geval de deviezenvoorraad zou gaan dalen.

De kapitaalmarkt.

In ruil voor enige toezegging van de Minister van Financiën — o.a. betreffende wetsverandering inzake het effectenrechtsherstel — werd het opmaken van beurskoersen op 28 Mei door de Vereeniging voor den Effectenhandel hervat. Over de vraag, of verliezen geleden ten

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

Adverteer in de E.S.B.

Een symbool
van veiligheid!

De volmaakte combinatie van gezins- en ouderdagsverzorging
met of zonder invaliditeitsdekking, vindt U in onze

Perfect-Polis

Vraagt brochure

**ZWITSERSCHE MAATSCHAPPIJ VAN
LEVENSVZERZEKERING EN LIJFRENTEN**

Kantoor voor Nederland: HERENGRACHT 514, AMSTERDAM-C., TELEF. 64484

gevolg van de roof van effecten tijdens de oorlog uiteindelijk ten laste zullen komen van de gedeposeerden, de banken resp. effectenhandelaars, of het publiek, dan wel dat de Overheid deze voor haar rekening zal nemen, valt momenteel dus niets te zeggen.

De nieuwe loonronde, die i.v.m. de Wet Werkloosheidsverzekering per 1 Juli a.s. zal plaatsvinden, is indirect van betekenis voor de kapitaalmarkt. In een tijd van dalende conjunctuur worden hierdoor immers nieuwe lasten op het bedrijfsleven gelegd. Voorts blijkt er uit, hoe groot in ons land de macht is van die groepen, welke wél loonronden doch uiteraard geen kapitaalronden op prijs stellen.

Zowel op de aandelen- als op de obligatiemarkt sloten de koersen de verslagweek per saldo lager dan 14 dagen geleden. De stroom van stock-dividenden resp. van obligatie-emissies duurt nog steeds voort en verhindert een koersherstel, dat de verliezen, door de beleggers het laatste jaar geleden, zou kunnen goedmaken.

Gedurende de verslagweek werd de uitgifte aangekondigd van een f 2 mln 4 1/4 pCt obligatie-emissie Wageningen; de inschrijving op de f 3 mln 4 1/4 pCt lening Dordrecht mislukte. De f 10 mln premielening Gem. 's-Gravenhage, waarvan de inschrijving i.v.m. de beursluiting verleden week was opgeschort, werd thans op 9 Juni bepaald. Het op de markt brengen van steeds nieuwe premieleningen doet het agio op de bestaande leningen van dit type teruglopen. De inschrijvingen op de rentespaarbrieven van De Bank voor Nederlandsche Gemeenten, die per 1 Juni sloot, heeft een gunstig verloop gehad; het totaal bedrag dezer lening werd op f 52 mln vastgesteld.

Aand. indexcijfers.	16 Mei 1952	30 Mei 1952
Algemeen	132,9	132,2
Industrie	185,7	185,8
Scheepvaart	160,5	157,9
Banken	117,8	118,6
Indon. aand.	43,1	42,1

Aandelen.	16 Mei 1952	30 Mei 1952
A.K.U.	135	133 1/2
Philips	151	142 1/2 exd.
Unilever	167 1/2	166 1/2
H.A.L.	149 1/4	143
Amsterd. Rubber	85	83 1/4
H.V.A.	88 3/4	87
Kon. Petroleum	293 1/2	292

Staatsfondsen.	16 Mei 1952	30 Mei 1952
2 1/2 pCt N.W.S.	73 3/4	73 3/16
3-3 1/2 pCt 1947	88 13/16	88 3/2
3 pCt Invest. cert.	90 3/16	90 1/2
3 1/2 pCt 1951	95 1/2	95 15/16
3 pCt Dollarlening	93 3/4	92 7/8

Diverse obligaties.	16 Mei 1952	30 Mei 1952
3 1/2 pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	93 3/4	95
3 1/2 pCt Bataafsche Petr.	96 1/4	97 1/2
3 1/2 pCt Philips 1948	93 11/16	93 7/8
3 1/2 pCt Westl. Hyp. Bank	89	87 1/4

J. C. BREZET.

**Nederlandsche
Handel-Maatschappij, N.V.**

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32
86 kantoren in Nederland

REISDEVIEZEN

BAGAGE- EN ONGEVALLLENVERZEKERING

Vraagt onze folder „Met vakantie naar het buitenland”,
welke kosteloos bij elk onzer kantoren verkrijgbaar is.

STATISTIEKEN

- NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Goudvoorraad	Tegoe op het buitenland	Vorderingen op het buitenland i.v.m. betalings- accorden	Handelspapier op België en over- heidsrechten.	Voorschotten op overheids- fondsen
24 Apr. 1952	31.689	1.393	24.238	15.703	285
30 Apr. 1952	31.886	1.430	24.398	17.490	441
8 Mei 1952	31.186	1.517	25.028	16.421	298
15 Mei 1952	32.291	2.010	23.721	15.450	467
21 Mei 1952	32.091	2.004	23.864	14.968	368
28 Mei 1952	32.485	1.344	24.182	15.209	268

Data	Deel- en pasmunt	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant saldo:				Verbintenissen t.o. het buiten- land i.v.m. betalingsaccorden	
			Schatkist		Banken in het buiten- land	Diverse rekeningen courant	E.B.U.- landen	Andere
			gewone rek.	rek. Acc. Econ. Sam.w.				
17 Apr. 1952	208	94.025	2	1.249	262	1.431	486	1.059
24 Apr. 1952	207	93.707	6	1.284	454	1.472	611	1.053
30 Apr. 1952	193	95.773	6	1.295	366	1.567	841	1.030
8 Mei 1952	280	95.697	7	1.339	337	1.375	872	958
15 Mei 1952	292	94.733	6	1.349	357	1.512	411	1.004
21 Mei 1952	288	94.308	5	1.317	334	1.275	479	991
28 Mei 1952	290	94.401	3	1.308	316	1.282	695	895

Profiteert

van de belangstelling

Door regelmatig het „Netherlands Trade Bulletin” in te schakelen, bereikt U een kring van lezers die geïnteresseerd is in Nederlandse exportproducten.

Dit blijkt niet alleen uit de talrijke reacties die wij dagelijks ontvangen uit praktisch alle landen ter wereld, doch tevens uit de vele aanvragen om in contact gebracht te worden met exporteurs en fabrikanten van tal van artikelen.

In de eerstkomende maanden verschijnen de volgende nummers:

14 Juni: Een Engelse uitgave welke verspreid wordt in India, Pakistaan, Hongkong, Ceylon, Birma, Thailand en Singapore.

9 Augustus: Een Spaans nummer ter gelegenheid van de Nederlandse tentoonstelling in Mexico. Dit nummer wordt tevens verspreid in de Spaanssprekende landen in Zuid-Amerika.

23 Augustus: Een Portugese uitgave ter gelegenheid van de Nederlandse tentoonstelling in Brazilië.

Indien U over één of meerdere van deze nummers nader wenst te worden ingelicht, wendt U dan tot de

Advertentie-afdeling
Postbus 42 — Schiedam

(Tel. 69300 — toestel
1 of 3).

GEMEENTE 'S-GRAVENHAGE

Uitgifte van

f 10.000.000.- 2 1/2 pCt. Premie-Obligaties
in stukken van nominaal f 100.-

PRIJZEN:

(incl. de hoofdsom van f 100.-)

op 1 Januari 1953: 1 van f 100.000.-, 1 van f 50.000.-,
1 van f 25.000.-, 1 van f 10.000.-,
1 van f 5.000.- en 245 van f 200.-.

op 1 Juli 1953: 1 van f 100.000.-, 1 van f 50.000.-,
1 van f 25.000.-, 2 van f 5.000.-,
3 van f 1.000.- en 242 van f 200.-.

Verdere aflossingen met premies op 1 Juli van elk der jaren 1954 t/m 1992.

In totaal 14 prijzen van f 100.000.-, 30 prijzen van f 50.000.-, 13 van f 25.000.-, enz.

Elke obligatie wordt met tenminste f 125.- aflosbaar gesteld.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovengenoemde uitgifte bij hun kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, voor zover aldaar gevestigd, openstellen op

Maandag, 9 Juni 1952,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 100 pCt.

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 20 Mei 1952.

Exemplaren van dit prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij genoemde kantoren verkrijgbaar.

Amsterdam,
's-Gravenhage, 29 Mei 1952.
Rotterdam,

AMSTERDAMSCH E BANK N.V.
DE TWENTSCHE BANK N.V.
HELDRIJNG & PIERSON
INCASSO-BANK N.V.
LIPPMANN, ROSENTHAL & CO.
R. MEES & ZOONEN
NATIONALE HANDELSBANK N.V.
NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.
PIERSON & CO.
ROTTERDAMSCH E BANK N.V.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

Adres voor Nederland: Pieter de Hoogstraat 5, Rotterdam (W.)

Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie,
14, Universiteitsstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoogstraat 5, Rotterdam (W.).

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per jaar) f 26,-, overige landen f 28,- per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken, in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,43 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents.